

ПРОСВЈЕТА

ЛИСТ ЗА ЦРКВУ И ШКОЛУ

УРЕЂУЈ КАНЦЕЛАРИЈА МИНИСТАРСТВА ПРОСВЈЕТЕ И ЦРКВЕНИХ ПОСЛОВА.

СВЕСКА

VII.

Изазили половином свакога мјесеца у свескама — Цијена је у Црној Гори фор. 2, а изван ње фор. 3. — Рукониси се не враћају, а претплате се шаљу администрацији, а сва писма и новине у замјену шаљу се уредништву на Цетинје. Писма пак треба да буду франкирана и власторучнијем потписом утврђена ради знања од кога долазе, ма и не било потписа на дописима. — Претплаћује се на годину.

ГОДИНА

IX.

Б Е С Ј Е Д А

Њег. Високопреосвешт. Госп. Митрополита Саве Косановића при дочеку Њ. К. В. Књаза Бугарског Фердинанда I.

у цетинском манастиру.

NACIONALNA BIBLIOTEKA

CRNE GORE ĐURĐE

Ваше Краљевско Височанство
CRNOJEVIĆ

Пред овијем Божијим храмом, у коме почивају свете мошти Светитеља Црногорског Архијереја Петра, ја Вас поздрављам у име православнога свештенства и његова одсутнога Архипастира.

Богољубиви Књаже братскога нам народа бугарскога, Ви се потрудисте у посјету Вашему старијему Брату Њ. В. нашему витешкоме Господару и Књазу Николи, који Вас са Својим Узвишеним Домом и Својијем вјернијем народом најсрдачније дочекује у братскоме загрљају.

Ваш долазак у братску Вам Црну Гору нека буде срећан и благословен по оба једновјерна и једноплемена народа, над којима је кроз вјекове лебдила милост Божија, и над којима будно бдије материнска љубав свете велике Православне Русије.

Искрени одношаји два брата народа, које не може да помути ничија сила, јесте не само за њих само, него је то радост за све Словенство.

Добро нам дакле дошао Превисоки и Премили Госте нашега општељубљенога Господара Књаза Николе и све Његове драге Му Црне Горе!

ОМИЛИТИКА ИЛИ УПУСТВО У ЦРКВеноМ БЕСЈЕДНИШТВУ

за своје ученике Богословско-Училишске Школе

по **Ј. Амфитеатрову** и **Н. Фаворову**

САСТАВИО: **Ј. Поповић.**

(Наставак.)

ДИ О Д Р У Г И.

О облицима црквеног бесједништва.

§. 34 Значај облика у црквеном бесједнишtvу.

У колико је црквена поука природнија и простија и у колико је у њој мање неке вјештачке углађености и натегнутости, у толико слушаоци лакше могу слиједити за развићених мисли. Но поред свега овога, као што се и у сваком књижевном производу тражи неке вјештине и знања, по којему треба распоредити извјесни материјал у систематском реду, тако и у црквеној бесједи, која је такође литературни производ, захтјевају се неки *облици* или *форме* за проповијед, које је потребно знати и употребити не само кад говоримо бесједе образованијем кругу слушалаца, него и кад имамо посла и са најнеобразованијом масом народа; јер и сама та разлика у умственом развићу слушалаца захтјева познавање и употребу разних форма, по којима ће им неке истине најлакше предати, како би постале својином њихова ума и срца. Накратко, од форме, у којој се нека истина предлаже народу, много зависи, да код слушалаца постигнемо потребну пажњу и успјех, зато и не смијемо пренебрегавати већ уобичајене облике црквеног бесједништва. —

§. 35. Најобичнији облици црквених бесједâ.

И ако се пастирске поуке могу јављати у најразноличнијим видовима, почињући од просте лекције па до потпуне ораторске бесједи, ипак у бесједништву православне цркве највише су у употреби: *слово, бесједа, катихетична поука и крашка поука.*

Слово.

§. 36. Појам о слову и његови дијелови.

Слово је таква црквена поука, у којој се нека хришћанска истина излаже, испитује и доказује са потпуном опширношћу и највећом тачношћу. По овоме слово има карактер синтетичког суђења, којег су унутрашње јединство, потпуност у испитивању и строга методичност битни знаци или особине.

Слово, или систематична проповијед, има ове саставне дијелове: *текст, увод, тему, расправу, примјену и закључак.*

§. 37. Текст, његов значај у слову и избор текста.

За основу слова узима се обично неки текст или мјесто из Св. Писма, симболичких и богослужабних књига, или, најпослије, из дјела св. отаца, ако њихово учење садржи у себи истинито и тачно хришћанско учење.

Слово се може говорити и писати и без текста; али, почем још од старине, и то код најбољих бесједника, постоји обичај, да се у почетку слова ставља неки текст, то од овог разложитог обичаја не треба да оступају ни данашњи бесједници, особито они, који су још млади и неискусни; јер, с једне стране, кад се за основу неког говора стави текст, то ће и слушаоци лако видјети, да им се не предлаже људско мудровање, већ учење Самог Бога, те ће, на овај начин, бесједник расположити слушаоце на вишу пажњу и боље примање к срцу свега оног, што им се буде говорило; с друге, и сâм бесједник, имајући пред собом предмет говора, неће се удаљавати од слова Божијег, које ће му у свем у бити најбоље руководно начело за развиће потребних мисли. Изузетак из овог општег правила бива онда, кад на основу једног текста говоримо неколико слова, у којима се развија један и исти главни предмет слова; у овом случају довољно је у свима пошљедујућим словима у почетку ставити или изговорити свагдашњи текст: во имя Отца и Сына и Святаго Духа.

Текст није дио слова, већ само његова материја и основа, у којем се показује главни предмет или мисли за суђење о неком предмету. Због овога текст не смије бити као прост *ешиграф* или мото за проповијед, већ из њега треба да потичу и да се развијају све главне и поједине мисли, као што се из неког сјемена развија цијела једна стабљика, или као што се на темељу зида и утврђује цијело здање.

Текстове обично треба бирати из дневног читања јеванђеља и апостола, или уопште из дневног читања Св. Писма, јер су истим читањем слушаоци у неколико спремљени за слушање таквих текстова. Но ипак проповједник слободно може, по својој увиђавности и духовној потреби слушалаца, узети текст и из другог мјеста. Али увијек се треба старати, да бирамо оне текстове, који се одликују *обилатом мисли, који ириличе времену и околностима, који одговарају способностима самог бесједника*, и, на пошљетку, *истисиваши* исте текстове треба у таквом обиму, који је довољан да се изрази нека истина, коју мислимо у слову, разјаснити, — строго чувајући се опширних контекста, у којима се не нуждаје мисао, коју желимо изложити. —

§. 38. Потреба предходног плана у слову и његове особине.

Пошто је бесједник одабрао текст, на основу којег ће говорити слово, треба му најприје да у својој памети изјасни у главним цртама сав план и садржај проповиједи, па тек онда, пошто је све главне мисли извео и расположио, да приступи разрађивању тију појединих мисли. Ово треба да служи за правило при сваком књижевном раду, а особито при састављању проповиједи; јер у истом особито гријеше млађи бесједници, који одма пошто изаберу текст, без довољног размишљања о плану и главним мислима свог говора, руководећи се тренутним мислима, — отпочињу само излагање и писање, ксје се код њих креће чисто механички, тако да ни они сами не знају, кад ће се завршити њихов говор и шта ће до краја изаћи *). Али

*) Ученици обично не воле предходно састављати план, већ одма почињу писати, те овим само доказују, да нијесу навикли на уметвени рад. Саставити добар — план посао је трудан, јер се у таквом плану свака мисао показује онаквом, каква управо и јест, те и сиромаштво мисли лако се да примјетити; дочим у раду без предходног плана, слабе стране садржаја, као и раскомаданост појединијех дијелова, у неколико се прикријевају вјештачким начином излагања. Али поучавати друге у цркви не значи депоречити, већ саопштавати истину Божију, коју, прије свега, треба љсвојити умом и срцем, у свој њеној опширности, па тек онда казивати је другима.

ово не смије бити кад ријеч иде о таквим истинама, које имају непосредну примјену на живот; јер проповијед треба да буде, прије свега, говор тврдог убјеђења, садржај којег бесједник мора унапријед имати у својој души, ради чега је неопходно потребно предходно добро промислити о плану слова, па тек онда приступити к развићу појединих дијелова, старајући се све дијелове тијесно спојити један с другим, како би и наша проповијед имала битне особине доброг распореда слова, а на име: *цјелину и јединство*.

Цјелина доброг распореда састоји се не у опширности плана, већ у нацрту свију битних мисли предмета; јер план може бити и врло опширан, а ипак да у њему нема потребне цјелине, или, обратно, може бити врло кратак, а ипак бити потпун. Главно је, да у плану слова уђу битне особине и својства предмета, а све подробности, које би се тицале појединих црта предмета, неумјесне су и треба их одбацити.

Јединство пак плана захтјева, да се сви дијелови слова налазе у строгој логичној вези, што ће бити онда, ако истина, коју желимо саопштити, представља једну цјелину тако, да је сваки њен дио пронижет или прожет једном главном мишљу, која нам је и потребна за достигнуће неког религијозно-моралног циља. На пошљедку, ако потребног јединства слово нема, то не можемо ни пажњу слушалаца привући на неки предмет, те кад нема потребне пажње, не може бити ни успеха. Кад бисмо, н. пр., узели тему о послушности дјецe к родитељима, главне мисли правилно би истицале једна из друге, кад би доказали, да дјеца треба да слушају своје родитеље због тога, што ово захтјева: а) сама природа, б) заповијест Божија и в) поредак друштвеног живота. Али, у исто вријеме, да не би послушност дјечија према родитељима била лицемјерна и ропска, то треба још и нагласити, да и родитељи не треба да прелазе границе ни у најзаконитијим својим захтјевима и др.

Предмет биће обухваћен у потпуној цјелини и разликоване све његове битне стране онда, кад се предходно нађе тачка погледа, са које ће се неки предмет расматрати и видјети што јасније и потпуније, — што опет зависи од тога, да ли се сви појмови главне мисли слова расматрају тачно и истинито. Ако је предмет неке мисли узет из Св. Писма, то обично довољно је, да се бесједник удубе у смисао и склоп ријечи текста, те да

из њега изводи потпун садржај за бесједу; *) али ипак бесједник не може се свагда ограничити само на преглед ријечи и израза у тексту, почем сваки текст није подесан за развијање истине, премда је ово средство понајбољи начин за развијање неке истине. Накратко, треба се постарати, да са потпуном тачношћу одредимо појмове, у којима се садржи нека истина, — иначе и дотична истина за нас увијек биће нејасна и тамна, а као таква она остаје неистинита и без икаква утицаја на присутне. —

§ 39. Напомене о саставним дијеловима слова.

Увод. Уводом се слово почиње, а задатак му је, да обрати и спреми пажњу слушалаца за даљи говор. Обично се захтјева, да свако слово има увод, јер је врло неприродно одма приступити излагању. Али увијек се треба старати, да увод буде врло кратак, те да се одма прелази на предмет, са којим увод мора стојати у тијесној вези. Ово важи и за оне случајеве, кад се на једну тему говоре неколике бесједе. Подужи приступи умјесни бивају онда, када особите прилике дају богат садржај за увод, са којим се пастир може користити ради узбуђења пажње присутних (н. пр. *СЛОВО МИТРОП. М. ФИЛАРЕТА*, које је говорио на дан императорова рођења, 1834 г.).

Тема (предложење). Одма послвије увода долази тема, у којој се укратко и јасно исказује главни предмет говора. Али почем су већина предмета о којима се говори са црквене катедре у главном свима познати, и што у неколико предмет говора може напомињати сами увод, — многи бесједници или у самом уводу кажу о чему ће говорити, те код њих и нема никакве теме као самосталног дијела слова, или тему у почетку прећуте, па је укратко изведу на крају слова. Кад је овако сједињење теме с уводом могуће, тада заиста и неумјесно је чиноасоб стварати засебни дио слова, премда нарочито скривати предмет говора, због, н. пр., жеље показати пред слушаоцима *своју* вјештину у састављању поуке, — опет недостојно је црквене катедре, јер слушаоци не могу пратити дотични говор са оним интересом, као кад знаду главни предмет говора. Једино онда умјесно бива скривати предмет говора у почетку слова, кад се опази, да

*) За примјер можемо узети текст: иже хоцетъ по мнѣ ити, да отвержется себе, и возмеъ крестъ свой, и по мнѣ грядеть. (Марк. 8, 34); оvdје треба сваку реченицу, једну иза друге, растумачити, као: што то значи *ићи за Њим, одрећи се себе, узети крст свој* и т. д.. Ако све ове дијелове како треба рашчланимо и објаснимо, — проповијед је већ ту.

слушаоци неће са довољном пажњом пратити наш говор, ако им се унапријед каже истина, која је одабрана за предмет поуке.

Тема уопште треба да је поучна, и, по могућности, занимљива.

Подраздјељење предмета у слову. Западни проповједници, послѣје исказа теме, дијеле материјал проповиједи на неколико дијелова, дијелове опет на одјелке и т. д. Овакво схоластично подраздјељење у православној цркви не смије да буде, јер се и без овакве формалне подјеле може сваки дио слова подесно и јасно изложити. Та опширност, на шљедку, не годи ни народу, који жели да му се кратко и просто, без сваког заплета, казују високе истине вјере и морала. Ако је пак текст, сам по себи, толико обилат мислима, да може дати по неколико предмета за поуку, или кад то захтијева јасност развића мисли слова, тада се може дозволити нека диоба, при којој ипак треба да се сачува строго јединство.

Расправа или излагање. Унутрање достојанство излагања зависи од предходног распореда слова. При развијању појединих дијелова предмета у слову треба се чувати: а) од ситних подраздјељења, са којима је скопчана сухопарност у излагању, особито кад је обим слова кратак; б) од излагања разних противничких мишљења, цолемике, изузимајући кад ово захтјева потреба слушалаца. Поред овог треба се старати, да сваку мисао подједнако развијемо, као и да сваки предходни дио расправе слова буде тијесно спојен са пошљедујућим, како би један дио излагања допуњавао други.

Примјена. Примјена је најближи резултат говора, који се изводи на основу излагања и примјењује на живот слушалаца. Примјена треба да потиче из рјешења једног из шљедећих питања: а) на што се своди, или што је резултат једне или друге истине, или б) на који се начин у животу може остварити оно, што се у учењу предлаже. По овоме излази, да и у примјени или треба *убјежавати*, — кад се проповједник бори са мраком, предрасудцима и незнањем, или треба *поучавати*, — кад бесједнику послѣје изложене истине остане недоказано то, како се треба користити изложеним учењем, т. ј. да се покаже начин, помоћу којег ће слушаоци у животу остварити све оно, што им је у поуци предложено. У морално-практичним бесједама примјена није од потребе, јер је цијело слово примјена.

Примјена обично долази послѣје свршеног излагања, али може доћи и у закључку, или пак послѣје сваке важне мисли у проповиједи.

Закључак. Закључак је пошљедњи дио слова, којег увијек треба употребити при завршетку поуке, почем од истог много зависи успјех проповиједи на народ. У закључку треба *укратко поновити главне мисли слова*, како би се слушаоцима обновио сав садржај проповиједи. А у бесједама морално-практичног садржаја у закључку најподесније је употребити *савјештовање*, да се народ држи изложене истине. Најпослије, врло често у закључку бива умјесно и подесно *с молишвом* обратити се к Богу или светитељу, о којем иде говор. —

(Наставиће се.)

—*—

КАРАКТЕРИСТИКА СВ. ЈЕФРЕМА СИРИНА.

По Порфирију Смирнову

Ристо М. Поповић, свешт. Загарачки.

(Свршетак.)

NACIONALNA

BIBLIOTEKA

CRNE GORE, DURĐEV

GRADNOJ, NOVI

„Кад би вам ко описао дјела моја, — вели св. Јефрем у своје предсмртном тестаменту, сви бисте ми пољували лице моје. Кад би смрад грешника носјетили приближивши се к њему, онда бисте сви побјегли од Јефремова смрада... Какове нема у мени нечистоће? Каковога ли нема гријеха у мени? Све непотребно, све незаконско и нечисто, као што мало прије рекох ја, имаде у мени... У опште ничега доброг не учињех ја у мом вијеку, уопште ништа добро није свршено од оног времена, од како сам се родио!..“ Колико ништење, толико пак и љубав к усамљености побуђивали су Јефрема избјегавати јерархичне степене. По свједочанству сирског животописца, које потврђује Созомен, када је св. Василије Велики, посветивши св. Јефрема против његове воље за дјакона, кроз неко вријеме послао к њему у Едесу два ученика своја с гласом о изабрању његовом на епископску катедру, онда св. Јефрем, по својој крајњој смјерности, сматрајући себе недостојним не само епископског, но и пређвтерског сана, притвори се као да је полудио, а за тим, користећи се временом, скрије се и није се показивао до онога времена, док је други изабран. Још јаче се истакао смјерни дух св. Јефрема у његовом предсмртном завјештању, — да се сахрани смјерно и скромно без икакве раскоши и почасті:

„Заклињем вас, ученици моји, непоколебивом клетвом... Ако ме ко сахрани под жртвеник, тај не видио Божјег жртвеника, јер није прилично да усмрђела нечистоћа лежи на светом мјесту. Ако ме ко погребје у храму, тај не видио храма свјетлости, јер сујетна слава некрисна је ономе, ко је недостојан славе... Не увршћујте мене с мученицама, јер сам грешан ја, и ништа не вредим: по манама својим бојим се и приближити се костима њиховијем... Ко ме понесе на рукама својим, њему се руке распале губом, као Хијезију; но, подигнувши ме на рамена, носите, што брже можете, и погребите, као презреног, јер су дани мзи жалосно прохујали... Ко понесе преда мном воштану свијећу, тога нек сажди огањ из унутрашњости његове. Шта ће огањ ономе, ко гори сопственим својим огњем?... Боље пролијте, браћо, сузе своје о мени, о друговима мојима и о свијема, који су подобни мени... Не полагајте ме у вашијем гробницама... Ја сам дао завјет Богу, да ме погребу с хаџијама... Погребите ме на гробљу, гдје су погребени скрхани срцем, да би и мене Син Божји, при доласку своје, оросио и уздигнуо ме заједно с њима.“⁵⁶⁾

Колико је гођ прије до благодатног препорођаја свога, св. Јефрем био срдит и раздражљив, толико је, пак, сада он био крошак и незлобив. „Говоре да прије — пише историк Совомен — био је он (св. Јефрем) склоњен к гњеву, али од тога времена, од како се је одао у монашески чин, нигда га нијесу виђели ијетког. Једанпут, послјије многих дана обичног њему поста, служитељ носећи му јело разбије суд. Видећи да се он збуни од стида и страха, Јефрем рече: не снебивај се; ако јело к нама не дође, онда ћемо ми к њему, и сједнувши к комадинама лонца, стаде јести.“⁵⁷⁾ Одвећ карактерка је у томе одношају ова прича сирекога животописца св. Јефрема. На обратном путу из Кесарије у Едесу св. Јефрем морао је проћи кроз Самосат. Чим дође пред сами град, срете га једна гомила младића, и кад их св. Јефрем поздрави, један дрски младић дрско га удари по лицу. Ни мало не наљућени, Јефрем мучањем одврати на такву напаст и при општем смјеху враголана смјерно пође даље. Рука дрског нападача на скоро буде уједена од змије, и он умре. Али св. Јефрем поврати му живот.⁵⁸⁾ Најпослије, и сам св. Јефрем у своје предсмртноме завјештању

⁵⁶⁾ „Предсмртно завјештања“, г. VII, стр. 204, 205—206, 208—209. 210.

⁵⁷⁾ „Цркв. истор.“, књ. гл. 16.

⁵⁸⁾ Assemani „Bibliot. orient.“ t. I. пад 46.

засвједочио је о својој доброти и мирољубију: „Ни дању ни ноћу — говори он — цијелога живота мога, никога нијесам ја опадао, и од рођења свога ни с ким се нијесам срамотио. ⁵⁹⁾

Извијећемо још један редак, који још боље карактерише облагорођену личност св. Јефрема, — а то је чувство његове боље *љубави к ближњему*. Та црта била је својствена њему по самом природном склопу његове њежне и пријемљиве природе. Сврх тога, та је црта у њега била резултат његове религиозности, а такође онијех свијех преврата судбине, које је њему требало испитати у своме животу. То чувство боље љубави к ближњему највише се је показивало у св. Јефрема у топлом саучешћу к наравственом стању ближњег, у тихој тузи због његовијех гријехова и у ревносном старању о његовом наравственом исправљању. Искусивши лично, како је лако човјеку пасти у наравствене заблуде и како су тешка искушења гријехова, и дан и ноћ оплакујући у великом сакрушењу гријехове своје младости, св. Јефрем, природно, односио се је у таквом тужно-осјећљивом стању и к гријеховима ближњег свога. Карактеристично је у том одношају његово држање, које сам св. св. Јефрем спомиње, према наравственоме паду младе и промућурне Марије, братучеде блиског њему по срцу блаженог уапшеног Аврама. Када је Марија, заведена врагом, пала, св. Јефрем много је плакао и свесрдно молио Бога за њу, просећи, да је поврати на први пут побожног живота. ⁶⁰⁾

Да је св. Јефрем имао на своје расположењу доста средстава и да је заузимао угледно јерархијно мјесто, та боља љубав његова к ближњему, без сумње, појавила би се у широком добротворству. Али у некористољубивог борца осим камилавке и закрпљенијех аљина није било никакве својине: „Кунем вам се — говори св. Јефрем у своме „предсмртном завјештају“ — ученици моји, и вашим и мојим животом, у Јефрема није било никакве својине, нити сам имао брусаче ни жезла, јер сам слушао ријечи Господње: не прикупљајте ништа на земљи

⁵⁹⁾ Част VII, стр. 203. — Те ријечи св. Јефрема, као што се чини, стоје у правдој противуречности с његовим сопственим, још прије од нас наведенијем, ријечима у „изобличењу себе самог и исповиједи:“ „Био сам ја злоречан, тукао се, псовао друге“ и т. д. (част I, стр. 228). Треба мислити, да овђе, — у „предсмртном завјештају,“ св. Јефрем има у виду други период свога живота, — послје свршеног у њему наравственог преврата. С тијем објашњењем сагласно је свједочанство Созоменово, које смо ми привели.

⁶⁰⁾ Виђи „Живот блаженог Аврама и братучеде његове Марије;“ дио II, стр. 110.

(Мат. 6, 16)⁶¹⁾ дакле, св. Јефрем могао је жртвовати у корист просјакâ само оне аљине, које бјеху његови поштоватељи при-нијели код смртног одра његова, да би у њих обукли смртне остатке. „Пристаупите, Едесци, браћо моја, господо моја, ђецо и оци моји, — говорио је умирући Јефрем, — донесите, што сте обећали и метните у гроб с братом вашим. Донесите, што сте обећали, браћо моја, и поставите га преда мном, да сâм ја, док имадем још мало памети, означим цијену томе. Нек се продаду скупоцјене одежде, паре нек се донесу и нек се раздаду невољ-ницима, сиромасима и онијем, који се нуждавају.⁶²⁾ Не имајући могућности сам добра чињети, св. Јефрем убједљивим и силним ријечима побуђивао је на добротинетве друге имућне; и његова ријеч, по изразу св. Григорија Ниског⁶³⁾ био је добро уређни кључ за отварање сакривеног и сабраног блага богатијех, те су раздавали сиротињи необходимо потребито.“ Пошљедњијех година живота св. Јефрем, када се је повратио из Египта у Едесу, хтио је остатак данâ својих провести у усамљеном, али станов-ници Едеса буду постигнути страшном глађу и заразном болешћу, одвећ познатијем гостом по тијеснијем крајевима, за вријеме монополâ и нерада римских управитеља. Немилостиви богатуни не само што не хоћаху удијелити штогођ из својих богатих магазина глодној сиротињи, но шта више не хоћиаху ни продавати по ниској цијени одсувишног лежећег у њих жита. Многољубазни и бољећи Јефрем оставља њада своју, толико драгу, усамљеност, иде у Едесу и силном својом пророчком ријечју умекшаје немилостиве богатуне, мудро доказујући, да не ваља презирати свога сиромаша једноплеменика, који гине и пропада без ручка и вечере, а брижљиво чувати своје богатство на сопствену корист, а на казну своје душе. „Зар ви не знате — говори он —, да сте ви богатством својим задужили се Богу? Несрећници, молим вас, поштедите своје душе. Сада је одвећ угодно вријеме уништити дуг ваш Богу.“ Постиђени ријечју св. Јефрема богати се извињаваху тијем, што не знаду, коме ће повјерити раздавање помоћи сиротињи, јер „готово се сви старају за своју корист и добротинство претварају у ситничарско добивање.“ Св. Јефрем прима на се бригу око управљања добротворнијема пожртвовањима, с благодарношћу прима при-носе, раздаје биједнијема, који се од свукуд к њему бјеху стекли

⁶¹⁾ Част VII, стр. 204.

⁶²⁾ Ibid. стр. 206—207.

⁶³⁾ Похвал. ријеч св. Јефрема, ч. VIII. стр. 2181.

под кровом лијепијех градскијех портика; уређује он опширне болнице између биједнијех, још не разбољелих, одређује за новчану награду болничку послугу и, тијем начином, срећно установљава у Едесу поредак и опћу здравственост.⁶⁴⁾

Тијем начином св. Јефрем рођен, чини се, искључиво ради аскетичне усамљености, одрекавши се од свештеничке службе, па чак једном учиње се луд, само да избјегне епископство, предаје се ипак, свијем ситнијем бригама добротинства, али ипак, због недостатка случаја и прилика, сличнијех онијема, које су пружале Атанасију и Златоусту епископска звања, — није га могло то добротинство прославити толико у историји.

⁶⁴⁾ Виђи сирек. животоп. у Alsleben'a, op. cit; 3, 38—39; кратко у „Biblioteca orient.“ Assemani, tom I, рад. 53; сравни Cosomen. „Црк. истор.“ књ. III, гл. 16; св. Григор. Ниск. „Похвална бесједа св. Јефрему, — дјел. Григ. Ниск. ч. VIII, стр. 281. Паладија Елеоноп. „Лавсаик,“ стр. 310—11. Сан-Петербург 1873 год.

СЕДАМ РИЈЕЧИ НА КРСТУ.

NACIONALNA
Светога Димитрија Ростовскога
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE

CRNOJEVIĆ

Побожни хришћанине! Стани крај распетог на крсту Спаситеља нашег и чуј преслатке његове пошљедње ријечи, које је изрекао на крсту, а којијех има на броју седам.

Прва:

Кад се молио о онијема, те су га разапињали, рекао је ово своме Оцу:

„Отче, отпусти имъ: не вѣдятъ бо что творятъ.“

Ово размишљајући, богољубиви човјече, и ти твојим непријатељима опрости увреде и моли се за њих, да им се опросте њихови гријеси; онда и сам са умиљатошћу и сузама моли Бога за опрштење својих гријехова и реци: сагријеших, опрости!

Друга:

Кад су пролазећи покрај Њега хулили га, и махајући својим главама говорили: разорити церковъ, и треми дньми созидай, спасися самъ“ — ако си Син Божи, сиђи са крста.

Тако је и један од два разбојника, који су били са њиме распети, корио га. Чујући ово Исус од неблагодарног народа брукаше, јер су му и на крсту својом неблагодарношћу досађивали и цио дан његови су му се непријатељи ругали, повиче гласно, призивајући Бога Оца и Бога Духа Светога:

„Боже мой, Боже мой, вскую мя еси оставилъ.“

Сјећајући се овијех Христовијех ријечи обрати Му се са великом умиљатошћу и од срца говорећи: Боже Сине, Слово Божије, Христе Спаситељу мој! који ради мене страдаш тједесно на крсту, чуј ме к теби вапијућега: Боже мој! зашто си ме оставио; уздигни оборенога, оживи умртвљенога многијем гријесима, но са покајањем прими ме и човјекољубно помилуј.

Трећа:

Један од распетијех зликоваца хуљаше га, говорећи: ако си ти Христос, спаси себе и нас. Одговори му други пријетећи, и рече: зар се ти не бојиш Бога, кад си и сам исто тако осуђен: ми смо праведно осуђени и добили смо оно, што смо заслужили, а он није никаква зла учинио. И онда рече ка Исусу: „опомени ме се, Господе, кад дођеш у царство своје.“ И рече му Исус:

„Аминъ глаголю тебѣ: днесь со мною будещи въ рай.“

Размишљајући о овијем милостивијем ријечима Христовијем, које је изрекао кајућему се разбојнику, приђимо и ми са срдачнијем покајањем, исповиједајући наше гријехе, као и овај мудри разбојник, који није сакривао своје, него је рекао да по заслуги страда, а са тијем признаде и невиност Сина Божијега, вјеровао је, да Он није прост човјек, но Господ, коме се је и обратио с онијем ријечима, вјерујући у њега као у Цара и Господа, Бога истиног: и та казна која му је досуђена и извршена над њим — разбојником — учиње му, те са њоме доби опрштење свијех гријехова и нође, по ријечи Господњој, у царство Његово. Због тога и ми као разбојник, кајући се, узвикнимо: Помяни насъ, Господи, егда придеши во царствіи твоємъ.

Четверта:

Видећи Исус гдје му мајка стоји при крсту и ученик, којег је љубио, рече матери својој:

„Жено, се сынъ твой: по томже глагола ученику: се Мати твоя.“

Мајку Спаситељеву њене другарице, које су са њоме ту близу крста стајале и оплакивале њезину жалост и тугу, нијесу је могле уздржати, те Она, не могући трпјети срдачни бол у души и хотећи да и пошљедње ријечи свога љубазнога Сина чује, примакне се крај крста и кроз плач вапијаше: Какво је ово ванредно за моје очи нестрпиво виђење, Владико; какво је ово сваку мисао, а и саму сунчану свјетлост, помрчавајуће чудо, О Сине мој! каква је ова непостижна тајна, слатки Исусе. Немам снаге ни стрпљења гледати те нага, који облачиш свијет свјетлошћу као хаљином: а сада за твоју хаљину војници бацају коцку, и баш за ону хаљину, коју сам ти ја мојим рукама направила. Пуче ми срце гледајући те међу толикијем свијетом, гдје на високом дрвету висиш између два зликовца. Једнога од њих водиш са собом у рај, који је примјер покајања народима: другога трпиш, и ако те толико хули; он је примјер јудејске грубости. О зависти! која си од вијека све праведне обилазила, дотакла си се и мога преслаткога чеда. О све силе овог свијета заједно са мном плачите! О Сунце! саучествуј у страдању мога чеда, претвори се у таму, јер још мало, па ће под земљу заћи свјетлост твојих очију! О Мјесече! сакри своју свјетлост: јер већ улази у гроб моје душе зора. Овдје доброта твоја зађе, љепши од свијех синова људства. — Овдје свјетлост очију твојих мрче. Ти, моје око, које бездане осушује! — Ово пошто Богородица изговори изнеможе и стајаше пред крстом, покривши лице своје рукама, не знајући шта да ради. Исус преклони своју главу к десноме рамену, отвори тихо своја уста и рече: „жено! се сынъ твой“ показујући јој на својега љубљеног ученика Јована Богослова. О овоме свему размишљајући, правојјерна душо! са сузама моли се Богу, говорећи: Господи помилуй!

Пеша:

Послије овога знајући Исус да се већ све сврши, и да би се испунило, што писмо рече:

„Жажду.“

Суд пуван оцта стајао је ту. Они напуне један сунђер оцта, натакну га на трску и принесоме ка устима Његовијем. Сјећајући се ове његове ријечи, са умиљатошћу од свега срца зовимо к њему: Христе Спаситељу, који си се ради нас разапео, сладости наша, напој нас од богатства сладости из двора твога, да кад дођеш са славом да судиш и кад се јави слава твоја, да бисмо се наситили. Нас, који смо овдје гладни и

жедни, немој презрети, но удостој нас да будемо учесници пречистих тајна твоега тијела и крви, коју си за нас излио и учини нас достојне и покажи неосуђене во вѣки вѣковъ.

Шеста:

Кад Исус прими оцат рече:

„Совершишася.“

Ове ријечи сјећајући се, реци: Христе Спаситељу и Искупитељу наш, учини нас пред собом за вазда савршене, да ходећи путем твојијех заповиједи, јавимо Ти се савршени у добријем дјелима и да чујемо прежељену ову ријеч: приидите благословени Отца Моего, наслѣдуйте уготованное вамъ царствіе.“

Седма:

И повиче Исус великијем гласом:

„Отче въ руцѣ твоје предаю духъ мой.“

И пошто ово изрече, преклони главу и предаде Дух.

Овдје је велика мудрост! Стани, па размишљај хришћанине: ко предаде дух? Син Божји и Искупитељ наш. Са великом срдачном жељом обрати му се, проговарају: кад дође страшни крај смрти, раздвајање моје душе од тијела, О Искупитељу мој! прими је у твоје руке и сачувај је од сваке биједи неоклеветану и да не види душа моја мрачнога погледа лукавијех демона, но да спасена пријеђе сва митарства. О Спаситељу наш! Ово се надамо да ћемо од твога човјекољубија и милосрђа добити.

Јудеји, пошто је био петак, да не остану тјелеса на крсту у суботу, у коју је била и пасха, молили су Пилата, да разапетијема пребију голијени и да их скину. Војници дођу и првом разбојнику пребију, а тако и другоме. Кад су допли до Исуса и видјели, да је већ умро, нијесу му голијени пребили, него један од војника прободу му копљем ребра и изађе крв и вода; *крв на наше освећење, а вода на измивање.* Тада се свака ствар од страха промијенила, видећи, гдје свега живот виси на крсту. Дође Јосиф Ариматејски и заиска тијело Исусово, скиде га са крста и положи у свој нови гроб.

Воскресни Господи Боже нашъ, и избави насъ имене твоего ради!

Аминъ.

Н.

ПРИЛОЗИ БИБЛИОГРАФИЈИ ЦРНЕ ГОРЕ

ЗА 1895 ГОД.

(Свршетак.)

Све се то налази у писму папе, написаном на основу ријечи бискупа свачког, који спомиње у том писмо Балшића папи; али гдје је оно писмо, потписано Балшићима? Писали су писма папама и Немањићи са изразима своје личне оданости и поштовања, и то се је узимало за приступање католичкој цркви; али у ствари тога није било. Зато ми не смијемо узимати за доказано приступање Балшића католичкој цркви на основу причања католичких црквених списатеља, који наравно свакоме нетачноме факту дају тумачење у својем смислу

Али ако би та *конверсија* била доказана, зашто њу правдати, као што чини г. Стратимировић, позивајући се на друге примјере у историји Истока и Запада? Барем у српској историји таквијех примјера није било. Српски краљеви у тешком положају играли су с папом, као краљ Милутин, али не с вјером, коју су до крајности чували и бранили. С падом српског царства и на пошлетку Зетске Државе бранио је православе народ.

СИЛА МОГЛА ЈЕ УЧИЊЕТИ СВАШТА: И ТУРЧИЛА ЈЕ И КАТОЛИЧИЛА ЈЕ СРБЕ. Млечићи у Приморју отимали су православнима цркве и манастире, одузимали народу свака права, сваку могућност живљења, и тек тада неки су одступили од своје праједовске вјере; али и ту имамо сјајнијех примјера, као што имају Папстројевићи, који су се одбранили, премда су стајали између барског бискупа и млетачкијех провидура.

Не може се правдати конверсија ни тиме, што у зетским градовима није било православне цркве; кад напротив, свуд су биле православне цркве, које су с временом биле обраћене у католичке. Биле су оне у Бару, Улцињу, Скадру и њиховој околини. У Бару може се и сада видјети, како је велика црква св. Марка грађена на темељу православне и само се је раширила, узевши њу унутра; тако исто било је и с црквом св. Ђорђа, која је несрећом лагумана. У Улцињском окружју крај р. Бојане има сад католичка црква св. Николе, у којој може се виђети, како је прозор у некад православном олтару затворен, због тога што у католичкој није од потребе.

При свем господарењу у тим предјелима католичанства и Млетачке Републике, тамо су се увијек држали православни Срби; па зар су они били без цркава? Доста има цркава и у Мркојевићима, који су од православнијех Срба постали мухамеданци, и то не тако давно.

А зар не треба рачунати цркве у Крајини: у манастиру и митрополији била је света Крајинска; на острвима Морачнику, Бешки и Старчеву? на Бешки двије цркве: једна велика и друга мала, али лијепо сачувана, у којој је укопана Јелена Балшића, кћи цара Лазара.

Православље у доба Балшића било је много јаче и обухватало је простор много виши, него сада; њему припадале и дио Арбаније, гдје су сада само католици.

Зато г. Стратимировић нема разлога, говорећи, да Балшићима и не бијаше ни разлога да своје православље особито истичу.“ Али у самим Балшићима, може бити, православље није било дубоко, па су с тога политични интереси надвладали црквено-религиозне; а Јелена Балшића у томе представљала је собом при двору правац искључиви, народно-религиозни, српски, у којем је била васпитана у својој рођеној кући.

Уопште ми бисмо рекли, да Балшићи међу српским династијама били су јако наклонени западној култури, ушљед тога што су били више изложени утицају Запада, а у исто вријеме да није то било у њима по крви, и ако су били рођени и васпитани у Зети?

Ове наше примједбе николико не смањују вриједност лијепога чланка г. Стратимировића и не смјерају на то, да побиемо факте и изводе из њих једног специјалног истраживања; него ти исти факти могу бити различито протумачени, и то зависи од њиховог освјетљења, у којем представља њих списатељ; у овом пошљедњем смислу, да дамо освјетљење с друге стране, ми смо и учинили наше примједбе. Тако исто не смије се потпуно ослањати на сувремена фактима свједочанства, док она нијесу рашчишћена строгом критиком. Ово треба имати на уму, кад имате посла с изворима Млетачке Републике и Рима, с извјештајима њиховијех чиновника и легата, који често пута дају факту смисао, који годи њиховој тенденцији, и су тим изврћу чисту истину.

На свршетку имамо још пријавити малу брошурицу проф. казан. универ. А. Александрова — Петрљ I Петровић, владика-

митрополитъ черногорскій. Его посвященіе во епископа и сказанное имъ послѣ этого слово. Казань, 1895, in 8-^o, 17.

То је плод истраживања, која је чинио г. професор у својим путовањима, имајући у Погледу Црну Гору, гдје њега познавају као врућег учесника у прослави Ободске Штампарије. Колико је мала ова брошурица, она садржи неколико важних докумената за историју влад. св. Петра.

Бивши у Сријемским Карловцима г. А. Александров извадио је из архива митрополије ове документе: 1., извод из протокола о именовању архимандрита Петра Петровића епископом; 2., споменуто више његово слово (бесједа), и 3., извјештеније црногорског обшества о свршеном посвећењу.

Бивши у Сарајеву, г. проф. А. Александров извадио је из архива ондашњег земаљског музеја писмо карловачког митрополита Моисија Путника црногорском губернатору Јовану Радонићу. Из овога се писма види, да путујући из Беча у Карловце на самој граници „Карловачког хатара“ архим. П. П. имао је несрећу сломити руку и с тога у ишчекивању његовог оздрављења затрајало је посвећење за епископа.

И на овоме морамо казати списатељу хвала!

BIBLIOTEKA

CRNE GORE ĐURĐE

CRNOJEVIĆ

С Т А Р И Н Е.

X.

ПРИЛОЖАК ОПИСУ МАНАСТИРА ДОБРИЛОВИНЕ

од Ан. Јовићевића.

Приликом доласка Његовог Високопреосвештенства госп. Митрополита *Митрофана* у манастир *Добриловину* 10 октобра 1894 г., послје освећења обновљене цркве у Пољима 9 октобра исте године, био сам срећан, те сам и ја учествовао у његовој пратњи. За кратко вријеме бављења код овог манастира, госп. Митрополит са неописаном жељом и нагоном дубоке радозналости испитиваше како унутрашњост ове манастирске цркве, тако и непосредну спољашњост њезину, положај цијеле околине, земљовидни изглед и историјски значај, несумњиво, желећи се упознати са припадајућом околином овог манастира и његовијем стањем. То је чинио очевидно за то, да увиди и нареди све

нужне поправке, као што је већ давно и наредио, те се је саградило манастирско здање, које причињава удобни приступ и склониште код ове свете обитељи.

Том приликом г. Митрополит, разгледајући унутрашњост манастирске цркве, чврстоћу зида, каквоћу умјетнијех живописнијех слика, прегледајући стање црквенијех утвари и књига — уочи на некијем књигама шљедеће натписе, које пажљиво прочита. Исте натписе прочита и ја, са Његовијем упозорењем, па их и препишем у намјери, да их додам, као приложак, оном опису истог овог манастира, који сам изнио у „Просвјети“ (св. XI год. 1894 стр. 592), не би ли потпунија и јаснија била прошлост његова,

Шљедећи натписи налазе се на „Триодиону“, који је штампан у Москви за вријеме руске царице Екатарине од ств. св. †зспд (7289.), *) а од рођ. Христова †афп (1780.), *) и на „Службенику“, који је такођер штампан у Москви за вријеме царице Екатарине од ств. св. †зсчг (7293.), а од рођ. Христова †афп (1785.). На Триоду налазе се три натписа и прибиљешке, које ћу изнијети овдје, али не по реду и црвијенству мјеста, које заузимају у овој књизи, већ по хронолошком реду и по важности, како би смисао истијех доимљивији био читаоцу.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

На Триоду на другој корици изнутра стоји написана ова прибиљешка:

„сию ствю и дѣше полезнѣю книгѣ глеми триодѣ постни... кѣпи е иеромонахъ Василия за свое свободниа пенези и лазарев(...)-ѣ и требник и два октоиа осмогласовъ и псалгиръ с полѣставом. за свои вечни спомень.“

Године нема, да би се знало, кад је писана ова прибиљешка.

II.

На првом чистом листу Триода с друге стране налази се написано руком *Јова С. Кочовића*, учитеља у Новој Вароши:

„Ову књигу под именом „Триод“ купио га је почивши поп Игњат Кочовић (у Коврену). Оног времена купи је, кад је манастир Добриловина разорен, и од тог времена очувао је

*) Не слажу се ове двије године; или би требало, да је прва 7288. или друга 1781. По индикту, кругу сунца и мјесеца знало се би, али је књига сад од мене далеко.

попов син Ристо поч. а иза Риста син му Стјепан. Па за то данас знајући, да је манастир Добриловина пропјевао, испраћам је зато, што иста ова књига по именованом „Триод“ јест М-ра Добриловине. Испраћам је сада ја Стјепан Р. Кочовић, унук поч. попа Игњата а син Ристов. У Новој Вароши, 25. новембра 1889. год. За оца син Јово С. Кочовић учитељ Ново-Варошки.

„Ову књигу предајем у руке Господину Јевту (Милетину) Николићу главару из Црне Горе из Никшића, а овај у манастир Добриловину да је преда.“

III.

На другом листу истога Триода с друге стране, по прилици руком истог учитеља *Јова* написано, налази се прибиљежено ово:

„Почивши поп Игњат Кочовић био је родом из Коврена у околини колашинској, па одатле дигне се са своје земље, не могући више обстати, да домаћински свој живот на своме добру ужива и ради. Него се дигне са цијелом својом породицом и пресели у село Гошево, између сјенице и Бијелог-Поља које се налази. И тако остави своју земљу у Колашину, на којој сада сједе још од тог времена Турци, Муслићи тако звани, која се земља и сада зове Кочовина. И на истој баштини купљен је овај „Триод“ и одатле пренепет у Кошево, из Гошева у Нову-Варош, из Нове-Вароши жељели смо и одавно, да дође тамо у своје првобитно закриље; али нисмо имали такве прилике, као данас. И сада ето, хвала Господу Богу, прилика искочи да дође и да с црквом својом и са сваким хришћанином пјева непрестано

Амин.“

IV.

На првој корици Службеника изнутра пише:

„Ова књига под именованом „Службеник“ очувала се у нашим рукама од оног времена, како је купио мој ђед поп Игњат Кочовић поч. о разорењу манастира Добриловине. Па за то данас чујући, да манастир Добриловина пјева, испраћам је, да обнови своје првобитно стање. И предајем ову књигу у руке Господину Јевту Николићу (Милетину) главару из Црне Горе из Никшића, а овај да је упути у Манастир. Испраћам ја

Алексије М. Кочовић унук поч. попа Игњата.
У Новој-Вароши, 25. Новембра 1889. год.

*

Ове прибиљешке свједоче, да су све манастирске ствари биле разграбљене од Турака, па којекуда разнесене. У исто вријеме јасно нам је, да су наступили врло критични дани за све наше пограничне цркве, да су калуђери морали крити ман. ствари по пећинама. Тако су ствари и овога манастира биле сакривене негдје; знало се је, да су сакривене, али се није знало мјесто до натраг три године, а тада дознаде за то мјесто витешки командир *Лазар Бошковић* из Пóљã, и изнесе те ствари; али, на жалост, већи дио од тога је пропало, само сребро и бакар се је сачувало.

На Црнојевића Ријечи.

РАД Н. Ц. ШКОЛСКЕ КОМИСИЈЕ.

Реферант.

Према ријешењу Комисије од 20 септ. ов. год. Бр. 1367 прегледао сам обје рачунице за IV раз. основнијех школа од непознатијех писаца. Ну прије, него ћу пријети на сами предмет, узимам слободу замолити комисију, да ми изволи допустити, да противорим неколико ријечи о важности и задатку овог предмета — **РАЧУНА**

Нема сумње, да се важност сваког наставног предмета мјери: према његовом васпитном утицају на интелектуални развитак посебно, а на пошљетку према томе, каква је важност извјесног предмета у практичном животу. Полазећи с првог гледишта слободни смо тврдити, да рачун изостаје иза осталих главних предмета. У колико је мања улога рачунске наставе у том погледу, у толико је већа у другом — за интелектуални развитак — гдје моћ расуђивања и закључивања појављује се у највећој мјери. Таквом душевном радњом дијете се упућује на логично мишљење, које је при рачунској настави неопходна потреба, јер, ако тога не би било, онда би циљ рачунске наставе био промашен, јер онда се неће развити саморадња.

Ма колико да је важна ова формална страна рачунске наставе, опет је њена материјална вриједност много претежнија, т. ј. вриједност знања рачуна у практичном животу, јер нема ни једног човјека, коме бар основно рачунање не би потребно било. Истина, да стари народи нијесу имали правилан појам о рачунској настави, али ипак животне потребе гониле су их, те су измишљали средства, с помоћу којих ће се у рачунању споразумјевати. Први, најпростији и најлакши начин рачунања био је с помоћу прстију, те према томе њихово рачунање није прелазило број 20, али доцније и та је цифра претурена. Највећа пак тешкоћа указала се, за писмено представљање бројева, те су сви стари просвјетљени народи употребљивали слова своје азбуке за представљање бројева, само Римљани

имали су неке основне цифре. Тако је задатак рачунске наставе остао дуго нејасан, животне потребе гониле су народе, да се отресе тог примитивног рачунања, али у томе нијесу могли нимало успјети све до XVIII вијека, док му Песталоџије даде нов правац. Ту, на жалост, сва његова пажња бијаше покловена формалној страни, док материјална страна бијаше потпуно запостављена. Тек доцније неки педагози довели су у склад оба ова захтјева, чиме је тачно и јасно одређен циљ рачунске наставе.

I.

РАЧУНИЦА

за четврти разред

основнијех школа

Израдили:

Н. Н. и Н. Н.

Овај уџбеник подијељен је на шест одсјека:

I одсјек: неименовани и једноименовани бројеви (19 листа); римске цифре (1 страница), црквене цифре (1 страница), радња с већим бројевима (28 страница). разне мјере и новци, што се у нашој држави употребљавају (2 странице);

II одсјек: вишеименовани бројеви (14 страница);

III одсјек: десетни бројеви (25 стр.);

IV одсјек: врсти равнотца (24 стр.);

V одсјек: прости правила тројна (7 стр.);

VI одсјек: израчунавање добити (интереса) (5 стр.).

Примјећује се, да су г. састављачи у првим трима одјељцима много опширни били, док о ономе, што је требало много опширније, мало је речено; ту има по неколико стотина беспотребних питања, док у правилу тројном мало је говорено и ријешено само неколико задатака, а што је горе, *дјеци није казано шта је шо правило тројно.*

У интереснима рачунима велика је непотпуност, јер је говорено само о изналажењу интереса, а о изналажењу: капитала, процента и времена нема ни ријечи јамачно с тога, што изналажење ових количина нема никакве важности у практичном животу.

Задатци су већином добри, али има и таквих, који су неприродни, те их треба избацити.

Језик је врло добар, ма да има по која граматична грешка доста крупна.

Питања су већином правилна, али има и таквих, која се не могу разумјети.

На 9. стр. питање: „За колико је пута мање прво мјесто од другог...?“ погрешно је.

На 10 стр. таблица множења и дијељења излишна је, пошто је раније свршено рачунање до 1000.

На 14. стр. мјесто „шесдесет“ треба *шездесет*.

На 19. стр. неправилно је рећи: „Напиши са бројевима...“, а такођер и на 20. страни.

Начин сабирања (на 24. стр.) није подесан за ученике основних школа, н. пр.

$$\begin{array}{r}
 334 + \\
 586 \\
 438 \\
 782 \\
 658 \\
 \hline
 28 + \\
 260 \\
 2500 \\
 \hline
 2788
 \end{array}$$

На 26. стр. мјесто: „...у све пет вароши“?, треба *у свих пет вароши*, а такођер мјесто: „у другој, у трећој, у четвртој...“ треба: *у другом, у трећем, у четвртом* и т. д., пошто је говор о магазину. Такођер мјесто: „...у све пет магазина“ треба: *у свих пет магазина*.

На 27. стр. говорено је о географским миљама, што не треба да буде (у задацима), пошто дјеца још не знају шта су то географске миље.

На 31. стр. чешће пута понавља се глагол *посјећи*; ту је од истог узет трпни придјев, који гласи *посјечен*, а не „посијечен,“ као што су га г. писци употребили, пошто тај глагол нема ни у неодређеном начину гласа *и*, јер је *ћ* било кратко, које се у јужном дијалекту замјењује са *је*.

На 47. стр. погрешно је рећи: „Подијелимо дјелимак кроз количник, па ако добивени број буде раван количнику...“

Дефиниција мнотрећа десетног разломка десетнијем није потпуна, а такођер непотпуно је речено о дијелењу десетног разломка цијелим бројем и десетичног разломка десетичним.

На 96. стр. питање: „Прочитај свједоче разлике и покажи: који је од именитеља и бројитеља већи, а који мањи“ неразумљиво је.

На 99. стр. нејасно је правило о мијењању вриједности разломка њихових именитеља.

Не треба пропустити ову прилику, а да се не напомене, да треба нарочито пазити на то, да су наши уџбеници написани чистим језиком, а нарочито се треба чувати провинцијализама. Господа састављачи нијесу скренули пажњу на то, већ су пали у ту грешку, а нарочито пада у очи, што гријеше у седмом падежу н. пр. „Колико се пута дјелитељ садржао у дјелимак“ (43. стр.); „Колико је вина у све бачве (79. стр.); „...Садржавају се у заједнички именитељ“ (102. стр.); „у аустријску вриједност“ (58. стр.) и т. д.

Такођер може се љепше рећи и правилније, него: „артија“, „дијела“, „кава“, „колика пун“, „толика децимална мјеста“ (мјесто: толико децималних мјеста), „шћели“ и т. д.

Изрази: „највиша и најнижа мјеста“ (у смислу: *највећа и најмања вриједности*) неправилни су, а тако исто мјесто израза „величина“ љепше је рећи *вриједности* (78. стр.).

Придјеви: *висок* и *велик* неправилно су употребљени у компаративу. Ова је неправилност утемељена у народу, с тога је у књижевности треба избјегавати, али г. састављачи пали су у ту грешку, те код истих компаратив од придјева *велик* гласи „виши“.

У саставу налази се свуда написано „здатци“, што је такођер неправилно.

Што се тиче избора грађе при писању уџбеника, то у исте треба унијети такве задатке, који су приступачни дјечијој схватљивости, а нарочито треба узети задатке из обичног живота. У овом пак уџбенику има таквих, који не одговарају горњим захтјевима н. пр. на 39. стр. (3 задатак) каже се, да у једном селу има 86 кућа, од којих 37 имају по 120 оваца, 30 по 108, а остале по 90 оваца. Ово је према нашим приликама апсолутна немогућност, да свака кућа има овце, а нарочито по оволики број оваца.

Даље: „Механџија купи 726·54 л. вина 180·50 форинти, 488·24 л. ракије за 403·75 фор., 74·23 л. шпирита за 69·40 фор., 150·62 л. каменова уља за 26·78 фир. и све то прода од једном и добије на сваком литру вина по 0·06 фор., на сваком литру ракије по 0·14 фор., на сваком литру шпирита по 0·25 фор., а на саком литру каменова уља по 0·04.; колико је добио на свакој течности посебно? Колико на све течности уједно? Колико је продао сваку течност посебно? а колико све течности заједно? Колико је продао један литар течности посебно? (90. стр. 22. зад.).“

Јамачно ће господа писци овог уџбеника бити заборавили, да је овај задатак велика бесмислица дати дјетету од 10—15 године јер овако компликован није за основну школу.

Такођер на 103 стр. неумјесно је задати: „ $7\frac{2}{7} + 8\frac{4}{7} + 10\frac{1}{7} + 4\frac{5}{7}$ “ да дјеца напамет израчунају.

II.

РАЧУНИЦА

NACIONALNA ^{за}
BIBLIOTEKA
ЧЕТВРТИ РАЗРЕД ОСНОВНИХ ШКОЛА.
Национал.
CRNE GORE ĐURĐE
Н. Н. и Н. Н.
CRNOJEVIĆ

Господа састављачи подијелили су овај уџбеник на 4 дијела:

I дио: прости неизменовни бројеви; римски бројеви; усмено рачунање (9 страна).

II дио: мјере (5 страна).

III дио: именовни бројеви, спојено множење и дијељење — просто правило тројно (11 стр.).

IV дио: разломци (десетни и обични) и каматни рачуни (25 страна.)

И ако не могу категорички тврдити, али претпостављам, да је имало веће пажње обрађано при писању овог уџбеника исти би много боље судбине био. На ову мисао доводи ме то, што су у истом грешке такве природе, да се најмање смију очекивати од учитеља, који су се латили писања уџбеника.

На 7. стр. нејасно је речено: „Усмено се одузимају мањи бројеви од већих“, а такођер и на 8 и 9 стр. при усменом и писменом множењу и дијељењу.

На 10 страници нетачно је речено: „Од рођења Христовог има 1897 године...“

Појам о метру и метарском систему дат је овако: „То је справа извјесне дужине од дрвета или гвожђа. Тај метар подијељен је на десет једнаких дијелова...“

На 15 страници каже се: "... гдје ће бити толико јединица, колико има у свима задњим бројевима". Чега?

На 20. стр. дефиниција множења гласи: "Множење је таква рачунска радња, којом један број толико пута узмемо, колико у другом броју има јединица."

На 22. стр. за дједу нејасно ће бити: "Знак дијелења је: (читају се у)." "

На 26 стр. израз: "почињући од јединице" излишан је.

Сабирање, множење, одузимање и дијелење десетних разломака требало је много потпунију и правилнију обраду.

На 37. стр. погрешно је речено: "Неправилни разломак можемо скратити, ако му бројитељ подијелимо на именитељ, те ћемо добити из таквог разломка цијеле и прави разломак н. пр.: $\frac{4}{2} : 2 = 2$." Јамачно ће бити, да је се хтјело рећи правило о преобраћању неправог разломка у цио број или мјешовит разломак, ну како било, погрешно је речено и неправилно рађено, јер ни примјер не одговара правилу.

О сабирању разноимених разломака требало је потпуније и јасније рећи, а такођер није смјело изостати о сабирању мјешовитих разломака (38. стр.).

На 47. стр. у "Напомена" ово треба изоставити: "Као у правилу тројном, тако и у каматним рачунима радили смо задатке свођењем на јединицу, ради лаког схватања и разумијевања, јер овако радећи те рачуне не само да је врло лако и разумљиво, већ не може бити механизма." Пошто је овђе поменут "механизам" ког се треба чувати при каматним рачунима, тога се треба чувати и при свим врстама рачунских радња. Ту опасност нарочито треба избјежавати при рачунској настави с тога, што ниједног наставног предмета нема, који би изискивао толико умног напора, као што то бива код рачуна. Да би се та опасност избјегла потребито је, да сва питања буду: потпуна, правилна, правилно изказана и разумљива, а такођер и сви ђачки одговори да такви буду. Осим тога није довољно да ђак само правилно одговори, већ увијек треба знати како и зашто се то тако ради. Ну овдје се примјећује на неправилност, која се да јасно видјети из ових задатака: "Разломак са цијелим дијели се..." (?); "Цијели на разломак дијели се..." (?); "Мјешовити разломак са цијелим дијели се..." (?); "Цијели са мјешовитим као и цијели са разломком, али се најприје мјешовити претвори у неправи. На примјер за мјешовити разломак са цијелим: $4\frac{1}{2} : 2 = 9\frac{1}{2} : 2 = 9\frac{1}{8} = 2\frac{1}{4}$."

Поред осталих мана, које ово дјело има, највећа је та, што методичка обрада ни најмање не одговара методичким захтјевима у рачунској настави. То ће се најбоље видјети из свог задатка, који служи као образац: "Кад један во вриједи 138 фор., колико ће вријеђети 15 волова? — Овај рачун израдићемо радњом множења, т. ј. умножићемо најприје јединицама од броја волова јединице, па десетице и т. д., од броја форинти, а тако исто десетицама и т. д., од броја волова и писаћемо јединице под јединице, десетице под десетице и т. д...."

Не треба пропустити, а да се не напомене, да је врло мала пажња поклоњена конструкцији ријечи, те с тога преоблађује нека тешкоћа, па чак о нејасност, у разумијевању појединијех мисли. Осим тога и грама-

тичких грешака доста је учињено, на примјер: „Колико је у то имање рала...“ (17 стр.); „У све осам учioniца“; „Први дан, други дан...“ (мјесто: *првог дана, другог дана...* 28. стр.); „У овај рачун... (мјесто: у овом рачуну... на 44. стр.) и т. д.

Придјев „висок“ неправилно је поређен, јер компаратив од истог гласи *виши*, а никако „височији“, као што у уџбенику стоји.

Неправилно је написати: „остатци“ „задатци“*) „спуштавати“ „шесдесет“ и т. д. (као што је речено на: 22. 27. и 48. страници).

У неким ријечима изостављен је потоњи глас на пр. „једа“ (н), „рачу“ (н), „процена“ (т), „рачу“ (н) и т. д. (на страницама: 17., 18., 44. и 47.).

Из кратког прегледа овијех уџбеника види се, да су господа састављачи имали доста воље, али врло мало вјештине за писање уџбеника. Грешке граматичке такве су природе, да би се дале врло лако исправити, а такође и празнине би се могле попунити, ну излишне ствари, као и неметодичка обрада овијех уџбеника бацају у засјенак и оно добрих особина, које се у уџбеницима налазе. Зато веома жалим, што је велики труд уложен око писања овијех уџбеника у намјери, да се истим допринесе користи нашим основним школама, а у исто вријеме олакша рад њиховим наставницима, па поред толике воље и труда опет неподесно израђени. Ну по мом мишљењу давање оваквих уџбеника ученицима основних школа имаће рђавих посљедица. Данас, када се води жива борба о томе, да ли да се избаде уџбеници на основу школе, најмања је потреба писати уџбенике из рачуна. С тога сам у начелу противан да ученици добију исте, јер тиме се неће ни наставницима олакшати рад, а дјеца ће механички запамтити извјесни број правила, на основу којих ће и решавати поједине задатке, док су у школи. Таква ствар знаће неће бити својина ученичка, неће имати правилног основа, јер неће бити засновано на саморадњи и онда за практичан живот остаће само некакве формуле, а неће се моћи ни најпростији задаци решавати.

Узимајући у обзир велики труд, који је уложен око првог — већег уџбеника као и то, што садањи уџбеници из рачуна ни најмање не могу служити као ручне књиге ученицима наших основних школа нити као помоћне књиге учитељима, с тога сам мишљења да би Комисија добро учинила, када би овај састав повратила г. састављачима на поправку с напоменом, да се извјесне рачунске радње поправе, допуне и измијене, а да се додаду још и друштвени рачуни, како би онда то дјело могло служити као ручна књига за учитоље. Као уџбеник мишљења сам, да се никако не може примити.

Друга — мања рачуница веома је лоше израђена, с тога предлажем, да се иста одбади.

Полимље, 1. Децембра 1897 год.

Вук. Р. Масловарић.

*) Новаковића граматика допушта *т* и *д* пред *ц* у некијем ријечима.

Извјештај о основним школама црногорским у школској години 1896—7.

(Саопштава се у изводу).

Ревизор: Ристо Марковић, учитељ у Подгорици.

1. Каручка школа.

Испит је држан 16 Јуна и трајао је 6 сати.

Школа је од три разр. I. II. и IV.

Сва су дјеца ове школе православне вјероисповједи.

У почетку школске године уписато је дјеце:

У I. разр. 19. у II. разр. 25. у IV. раз. 3. Испиту је присуствовало дјеце, и то:

У I. раз. 19. у II. раз. 22. у IV. 2.

Изостали су 5 ученика због болести, а 1 својевољно.

Понављају из I. раз. два а из II. раз. 1 ученик.

Укупни годишњи успјех постигнут је:

У првом разр. близу врло добар.

У другом разр. близу врло добар.

У четвртном раз. врло добар.

Дисциплина у сва три раз. врло добра.

Чистоћа, школе, ношће и држање дјеце било је више него врло добро.

Предмети су обрађени по наставном плану у довољном обиму.

Рад у школи отпочет је 20 октобра дневно је рађено по 5 сати.

Преко школске године свега радних дана било је 181С

Учитељ није саму дјецу остављао у школи.

Држао је два родитељска скупа: први 10 новембра и том је приликом учитељ говорио „о чистоћи и о редовном шиљању дјеце у школу; други 14 јануара, говорио „о задаћи основне школе.“ Учитељ је изводио дјецу на оближња брда 4 пута и тим приликама показивао и упознавао ученике о околним историјским мјестима, о познавању географије као и природе — све уз очигледно посматрање.

Ученици су школу добро посеђавали.

Учитељ је вршио своју дужност врло савјесно. Исти држи сва три разреда.

Постављен је за привременог учитеља 1873 год., а за сталног 1874 године.

Способност је учитељева за сва четири разреда врло добра.

Учитељево је владање у школи и ван ње одлично, те га према томе и поштују. — Трудољубља је одличног. — Занимања, осим учитељске дужности, нема никаквог. Учитељ је свршио осн. школу и цетињску богословију 1873 год.

Примјетио сам у школској настави, да би учитељу код неких предмета нужна била боља вјештина за очигледно предучавање, које не потиче из неспособности, већ од слабијег усавршавања и свестранијег размишљања. Са религиозно-моралним поукама између свију предмета вјеронаука му заслужује похвалу.

Предавање је учитељево већином методично, јасно и занимљиво, те се према томе дјецџ развијала воља на саморадњи, и упућивала се на правилном мишљењу и расућивању, због чега је учитељ унапријед упознао природу дјечију, те се према томе и управљао.

Учитељ особитом вољом пази на васпитање честитих карактера, што сам опазио код дјечијих симпатија ваљаним и честитим карактерима, и код правилног осућивања ниских и слабих карактера.

Учитељ је кажњавао дјецу по школском закону. Добро је пазио да се сама дјеца између себе не свађају и не туку.

Учитељ је на квартиру у школском здању. — Изостао је од школе у течају школске године 3. дана по дозволи глав. школ. надзорника.

Кад се у мјесној цркви служило, уредно је исту посјеђавао.

Дневни је протокол свршетком мјесеца фебруара потпуњен, због чега је за даља четири мјесеца исти водио на обичној артији.

Годишњи је протокол уредан. За кореспонденцију, љетопис и инвентар протокола нема, али сам све вредно нашао заведено на обичној артији. Пошто се ове школске године, школарина није узимала, то, како је протокол прихода прошле године потписан, капетан га није слао, ни исти на испит долазио: а протокол расхода нашао сам уредан.

Од прошле године било је заостало за ову прихода а. вр. фиор. 149 и 77 новч.

Од истог је расходовано у овој школској години а. вр. фиор. 85. и 40 новч., који је учињен тачно према нужним потребама.

Не обзирајући се, што је ово школско здање одвећ тијесно и неудесно — јер се исто дражи као старина св. Петра, те се не смије проширивати и измјењивати, то су све мање коправке, које су о прошлогодишњој ревизији прописате, на вријеме учињене.

Једном ријечи, учioniца је тијесна, неудесна и убитачна и за најмањи довољни број ученика, те је нијесам ни мјерио.

Кад се већ здање не смије проширивати, то се за ову годину није имало што одређивати за поправку, осим бијелења.

Школа има ова учила: мапу Јевропе у приличном стању, Црне Горе у слабом, штица, геометријска тијела и глобус без меридијана.

Ова школа нема своје баште.

Осим јесењи поплава школа није имала никаквих незгода.

Капетани су: Илија Лопичић и Михаил Вујановић. Но како ове године нијесу купили школарину, то им се учитељ и мј: шк. надзорник ни зашто нијесу обраћали, зато њихово заузимање око школе нијесам могао ни оцијенити.

Мјесни школски надзорник Саво Краљевић бринуо се и старао за бољитак и напредак школе са највећом вољом и пажњом, на задовољство народа и учитеља, због тога се и препоручује за похвалу.

По могућности од стране свију дотичних лица старали су се за школу, у свему према „школском закону“, доиста дибро.

Опће примједбе.

Мјесне власти, као и народ највећом се вољом брину, старају и заузимају за школу, те отуд је и уредно похађање ученика, у чему се, како мјесној власти тако и народу, не може замјерити.

Што се тиче хигијенског гледишта, једном је ријечи казано, да са сваке стране овог гледишта, овђе школа не би смјела постојати.

2. Метеришка школа.

Ова школа има два раз. I и II.

Испит је држан 17 јуна и трајао је 7 сати.

Дјеце је било уписано у I раз. 11 мушке, а у другом 34 мушке и 4 женске.

Испиту присуствовало: од I раз. 11, а од II раз. 33 мушке и 4 женске дјеце.

1 ученик изостао због болести, а 1 због урођене неспособности.

Понављају из I раз. 1, а из II раз. ниједан.

Укупни годишњи успјех постигнут је:

У I раз. близу врло добар.

У II раз. врло добар.

Предмети су обрађени по наставном плану у довољном обиму.

Рад у школи отпочет 25 октобра, а завршен испитом 17 јуна.

Дневно је рађено по 5 сати. Преко цијеле школске године радних дана било је 160.

Учитељ је тачно посјеђавао школу, а саму дјецу у школи нигда није остављао.

У овој школи држана су два родитељска скупа: први 16 новембра, на ком је учитељ држао говор „о важности школе и о редовном посјеђивању исте“; други 14 јануара, на ком је учитељ говорио о значају св. Саве.

Учитељ је изводио дјецу на оближња брда 2 пут, ђе су обучавана у очигледном посматрању и показивању географије и природе.

Ученици су због болести школу неуредно посјеђавали.

Учитељ је вршио учитељску дужност, поред свештеничке врло савјесно.

Учитељева је способност више него врло добра (ово сам познао код млађих разреда).

Владање му је у школи и ван ње одлично, па тако повјерење и поштовање ужива код народа. Трудољубља је одличног.

Поред учитељске дужности вршио је обавезну свештеничку дужност.

Учитељ је свршио два разреда гимназије и богословско-учитељску школу на Цетињу.

Неке омање недостатке из наставе, које не потичу од учитељске способности, није вриједно помињати, јер се даду лако одвићи, тим боље што их је учитељ одмах признао и разумио и обећао да их у будуће неће бити.

Са религиозно-моралне поуке и њеног јасног и разумљивог примјењивања закона божијег заслужује му похвалу.

Учитељево је предавање било методично, очигледно, разумљиво и занимљиво; учитељ је складно и постепено развијао дјечију вољу на саморадни и правилном мишљењу, познајући у напријед дјечију природу, те према томе подједнако развијао тјелесне и душевне моћи ученика.

Учитељ највећом вољом пази на васпитање ваљани и честити карактера, што се код дјеце даде опазити, ђе заносом и симпатијама говоре о добрим и ваљаним карактерима, а гнушањем и осуђивањем о неваљалим и слабир.

Кажњавање ученика бивало је умјерено према „школском закону.“

Учитељ је вазда био међу дјецом откуд није могло ни бити међусобних свађа и нереди.

У овој школи наставни рад отпочет је 8. октобра, а завршен испитом 19. јуна. Дневно је рађено по 5 сати. Преко цијеле шк. године рађено је 156 дана.

Учитељи нијесу нигда дјецу саму остављали.

Родитељска скупа држана су два: први у почетку новембра и на њему је уз тумачење читан „Школски Закон“ од 1—31 §. и говорено „о домаћем васпитању односно дјечије послушности; други на св. Сави и говорено о просвјетним начелима св. Саве са упуством и поукама.

Дјеца су извођена на Царев-Лаз, и два пут на оближња брда, гдје су дјецу учитељи упознавали очигледним посматрањима о историјским мјестима, о географији и о природи.

Највише су сметње уредном посјеђавању географска удаљеност, јер су дјеца долазила у школу од 3. сата даљине.

Управљајући учитељ вршио је дужност одлично; односи помеђу учитеља били су у најбољој међусобној слози и узајамној љубави, што може служити за примјер.

Учитељ I раз. постављен је за привременог 1886 год., а за сталног 1887 год. Учитељ II раз. постављен је за привременог 1866 г., а за сталног 1867 год. Учитељ III и IV раз. постављен за привременог 1889 год., а за сталног 1890 године.

Способност учитеља I раз. врло добра; учитеља II раз. више него добра; учитеља III и IV раз. близу одлична.

Држање и владање је учитеља како у школи тако и ван ње одлично, па таква повјерења, поштовања и симпатије уживају код народа.

Трудољубља су сви одличног.

Осим учитељских дужности нијесу никаквих других имали.

Учитељи I, III и IV раз. свршили су по I разреда цетињске гимназију. Учитељ II раз. биоградску троразредну богословију.

У школској настави и васпитању нијесам примјетио осим код учитеља II раз. неке омање погрешке; и ако су ове погрешке од спремности, лако се даду исправити што је и сам учитељ обећао, тим боље и лакше што се и његови другови обећаваху потпомоћи га.

Учитељу I раз. предавање рачуна заслужује похвалу, а учитељу III и IV раз. предавање вјеронауке, срп. језика, земљописа, природописа и физике.

Предавања су била методична, очигледна, разумљива и занимљива, учитељи су уредно, постепено и правилно развијали дјечију вољу на саморадњи и правилном мишљењу, учитељи су особиту пажњу обрађали и бринули се, да унапријед познаду дјечију природу те су према томе хармонично развијали тјелесне и душевне моћи својих ученика.

Без разлике сви су учитељи обрађали особиту пажњу и указивали најбољу вољу на васпитање ваљаних и честитих карактера. Ово се код дјеце да лако опазити што са заносом и симпатијама говоре о честитим карактерима, а са правилним осуђивањем и гнушањем о ниским, неваљалим и slabим.

Учитељи су се односили без разлике према свима ученицима родитељски и отуд задобили дјечију љубав, која је нужна и коју треба да задобије сваки прави наставник.

Кажњавања се мало дешавало, а и кад је било, кажњавало се мањим или већим опоменама уз нужне и сходне савјете. Дежурни је учитељ

увијек био на дужности, отуд су се отклониле међусобне размирице и нереди.

Учитељ I раз. на квартиру је код своје куће; а учитељи II, III и IV у школским становима.

Учитељи I, III и IV раз. о двестагодишњици и о доласку Његовог Величанства Краља Александра на Цетиње учињели су по дозволи глав. шк. надзорника по 10 дана одсуства, и за то је вријеме замјењивао учитељ II раз., а учитељ II раз. учинио је 4 осуства уз замјену дотичних учитеља.

Дневних протокола има два; вођени су и налазе се уредни.

Годишњи је уредан, а тако исто и протоколи од кореспонденције, коференција и летописа.

Протоколи од прихода и расхода су у добром стању.

Прихода је било ове школске године а. вр. фиор. 165·68. Од народа је купљено 2⁰/₁₀₀ према дацији.

Расходовало се ове школске године а. вр. фиор. 249·16 а сувишак расхода позајмљен под интерес, будући се нијесу могли предвиђети расходи да се на вријеме порез повиси.

Школско здање је са учитељским становима у добром стању.

Поправке су извршене на вријеме. Сувише израђена је трећа учионица, и за коју се није предвиђало до септембра да ће се радити.

Учионица I. разр. има кубиче садржине 83·3. метра, на појединог ђака има, 1·155. кубич. метра; учионица II. разр. има простора 84·966 кубич. метра на појединог ђака имаће, 2·360 од кубич. метра; а учионица III. и IV. разр. има простора 12·917 кубич. метра, на појединог ђака има 2·144. од кубич. метра.

Одређено је за поправку: да се измијене стубе због слабог зида по истом плану; да се замијене нека поломљена стакла на прозоре; да се набави планиглоб, телуријум, термометар и метар.

Од учила школа има: мапу Јевропе, балкан. полуострва, Црне Горе, школа осн. цртаће, збирку геометр. тијела, Шпрајберове прир. слике, глобус с' меридијаном 6⁰ и глобус без меридијана све у добром стању.

Школа баште није имала.

Приликом испита на мој предлог заузеше се, и ако школа дугује од прошлогодишњег расхода, учитељи са главарима, те у близини школе купише башту са прекрасном шумицом за а. вр. фиор. 85·00.

Школа је имала велику незгуду због великих киша, и радње на учионици III. и IV. разр., која се изнова израдила и свршила са банкови-ма, таблом и др. у половини децембра.

Бапетан Јоко Радуновић вршио је дужност врло добро.

Мјесни школ. надзорник Јоко Ђуришић вршио је дужност одлично и остао је у истој почасној дужности.

Сва дотична лица радила су и старала се за напредак школе са највећом вољом, да другима могу за примјер служити.

Опћа примједба.

Мјесне власти као и народ највећом вољом и старањем брину се и раде за напредак школе, те се отуд према свима околностима труде, да се што боље одазивају учитељским предлозима и упуствима, и да им дјеча што редовније посјеђавају школу.

По овоме школа у свему, как о се жељети може, напредује.

4. Доњо-загарачка школа.

Испит је држан 21 јуна и трајао је $6\frac{1}{2}$ сати.

Школа је троразредна I, II и IV.

Дјеце је било уписано у I раз. 38 мушки и 1 женско, у II раз. 3, у IV раз. 5.

Испиту присутних у I раз. 37 мушких, у II раз. 3, у IV раз. 4.

Три ученика напустили школу због болести.

Укупни годишњи успјех постигнут је:

У I раз. скоро врло добар.

У II раз. врло добар.

У IV раз. скоро врло добар.

Сви су предмета израђени према наставном плану у довољном обиму.

Рад у школи отпочет је 8 октобра, а завршен испитом 21 јуна.

Дневно је рађено по 5 сати.

Преко цијеле године радних дана било је 132.

Учитељ није нигда дјецу саму остављао у школи.

Држана су два родитељска скупа: први 18 октобра и том приликом учитељ говорио „о важности школе, о чистоћи и уредном посјеђавању школе;“ други 6 априла 1897 год. и говорено „о домаћем васпитању и о прилепчивим дјечијим болестима, како се добивају и лијече.“

Дјецу је учитељ изводио 3 пута на обилазња брда и тим приликама показивао и упознавао ученике о познавању географије као и природе.

Ученици су посјеђавали школу уредно.

Учитељ је вршио своју дужност врло савјесно. Постављен је за привременог учитеља 1888, а за сталног 1884 године.

Учитељева је способност врло добра за сва разреде.

Учитељево је владање и држање у школу и ван ње одлично; а трудољубља одличног.

Осим учитељске дужности другог занимања није имао.

Учитељ је свршио осн. школу и три разреда цетињске гимназије.

При испиту сам примјетио, да би учитељу требало обратити већу пажњу код неких предмета на разумљивије предавање, како ће лакше отклонити неко мање провијавање механизма и навићи дјецу, да одговарају потпунијим одговорима. Примјетио сам да је ово више потекло од мање учитељске пажње, него од његове способности и вјештине.

Између свију предмета најљепшим методом ишло му је предавање рачуна.

Предавање је било већином методично, јасно и занимљиво, те се према томе дјецу развијала воља на саморадњи, и упућивала се на правилном мишљењу и расуђивању због чега је учитељ унапријед упознавао природу дјечију, те се према томе и управљао, развијајући складно тјелесне и душевне способности ученика.

Учитељ има добру вољу на васпитању добрих и честитих карактера, отуд му ученици са већим заносом и симпатијама говоре о бољим и племенитијим карактерима; а хладније и правилним осуђивањем о ниским и слабијим.

Учитељ се осјећао и показивао без разлике према свијем ученицима као прави старатељ и васпитач.

Кажњавања су била понајвише опоменама и мањим затвором. Вазда је учитељ био међу дјецом, те се није дешавало међусобних свађа и нереди.

Учитељ је становао у школи. Учитељ је посјеђавао школу уредно, осим што је по дозволи глав. шк. надзорника због болести у фамилији учинио 18 дана осуства.

У овоме за 9 дана замјењивао га је г. поп Р. Поповић, а остале дане школа није радила. — Цркву је посјеђавао уредно.

Дневни протокол као и годишњи у добром су стању.

Пропокол кореспонденције је уредан. За љетопис и инветар протокола нема, већ су вођени на обичној артији.

Протоколи од прихода и расхода су у добром стању.

Прихода је било од прошле и ове шк. год. а. вр. фиор. 182.36.

Расходовало се ове шк. године а. вр. фиорина. 188.51.

Школско здање са учитељским станом, кад се учине прописане поправке, биће у добром стању.

Прошле године није школа овђе радила, већ у Комане, јер су ове наизмјеничне школе.

Учионица има кубичног простора 108 м. на сваког појединог ђака има простора по 2.16 кубич. метра.

Школа има ова учила:

Шрајберове природне карте, глобус без меридијана, писмарицу и малу мапу балкан. полуострва (покварена)

Школска се башта налази у добром реду употребљена је па сађење дувана, зеља лука и др. поврће.

Школа је имала незгода, због водених поплава и поправка на школском здању за 12 дана.

Капетан Петар Рамовић вршио је дужност добро, по томе треба капетан, да се већим заузимањем брине и заузима за напредак школе.

Мјесни школски надзорник командир Благота Драговић поднио је оставку на ову почасну дужност глав. шк. надзорнику у мјесецу новембру 1896 год. и од тога доба дужност мј. шк. надзорника вршио је кап. Рамовић.

Дотична лица би требало да се већом вољом заузимају за интересе школске и њен напредак.

Опћа примједба.

Мјесне власти као и народ би требало већом вољом и бољом пажњом да се односе према школи, јер отуд би ђеци школа омиљенија била, те је би редовније посјеђавала, и истим у нарави пријешла као нека виша, корисна и омиљена установа. Но у овом треба да предначи мјесна власт, како ће очигледним примјерима привољети народ овој најкориснијој народној и државној установи. — Теза за оспремање ђачких струка и торбица врло је мала и неудесна, те се при оспремању и узимању истих увијек ђеца морају отимати, комбесати и неред правити. Због тога је нужно да се ова прошири и учини мјесто, да сваки ученик без сметње другом може оспремати струку и торбу.

5. Горњо-загарачка школа.

У овој школи испит је држан 23 јуна и трајао је $4\frac{1}{2}$ сата.

Школа је од једног раз. I.

Дјеце је било уписато у I раз. 46.

На испит изашло у I раз. 43.

Због болести су изостали 3.

Укупни годишњи успјех износи у овом раз. добар ($3\frac{1}{5}$).

Сви су предмети израђени према наставном плану, осим из вјеро-науке „о св. Сави.“

У овој школи отпочет је наставни рад 2 јануара 1897 г.

Дневно је рађено по 5 сати.

Преко цијеле године рађено је од прилике 106 дана, јер учитељ није имао дневника, па га због тога није ни водио.

Учитељ није нигда остављао дјецу саму у школи.

Држан је само један родитељски скуп, на св. Саву, и том је приликом учитељ говорио „о св. Сави и о редовном посјеђавању дјеце у школу.

Дјецу је изводио три пут у околину и том приликом упознавао их очигледним посматрањем о земљопису.

Учитељ је вршио своју дужност добро. Постављен је за привременог учитеља 1869, а за сталног 1870 године. (Ово је приватна школа, а учитељ је служио годину бесплатно).

Учитељева је способност добра. Владање му је изван школе врло добро, а држање у школи могло би и боље бити.

Трудољубље је учитељево врло добро. Осим учитељске дужности, другог занимања није имао.

Учитељ је свршио основну школу и четири раз. гимназије у Србији.

У школској настави и васпитању било је код више предмета механизма; а на учитељева једноставна питања ученици одговараху нејасним и неподуним одговорима са „јест“ и „не“ као што му и метод код рачуна бијше сухопаран и нејасан. н. пр. ученик на питање „који је то рачун“ („или како је име томе рачуну“) дијете одговори мложење, дијелење и т. д. али којијем ћеш то рачуном израдити? дијете не знаваше одговорити.

Све ове и др. погрешке долазе од неповољне спреме и невјештине учитељеве.

Редовна предавања у овој школи отпочела су 2 јануара 1897 год. и поред овог учитељ је довршио по „наставном плану“ све предмете, осим о св. Сави.

Дакле, јасно је, да се толики материјал за речено вријеме, тек могао савладат механичним и сухопарним предавањем, те су се дјеца слабо привиквала на правилно мишљење и расуђивање, а учитељ није имао времена и — колико је нужно — није обраћао пажње на упознавање дјечије природе, да према овом хармонично развија тјелесне и душевне способности ученика.

У односима учитеља према ученика без разлике показивао се и односно према свима родитељски.

Кажњавања ученила била су умјерена према школ. закону. Учитељ је био вазда међу њима те није било међусобних свађа.

Учитељ је тачно посјеђавао школу без иједног осуства; такође редовно је посјеђавао и цркву.

Дневног протокола нема, нити је вођен. Годишњи је у добром стању; кореспонденција, љетопис и инвентар завођени су на обичној хартији.

Протокола од прихода и расхода нема.

Прихода је било а. вр. ф. 36. а расхода је било а. вр. 36.

Школско здање и учитељски стан својине су Блажа Вуковића, који их је за ову еодину дао бесплатно, што може служити за лијепи примјер. Прошле шк. године школа није овђе радила, те су при отварању школе на овој приватној кући учињели нужне поправке. Учионица износи простора кубич. метара 90, те просјечно долази на свакојег ученика по 2.093.

Општина по плану глав. школ. надзорништва подиже ново школ. здање, због тога није требало за ову приватну кућу прописивати никаквих поправка.

Школа нема никаквих учила.

Школа баште нема.

Капетан Петар Рамовић, на ову се школу није ни најмање обраћао, што више био је противан отварању ове школе.

Мјесни школ. надзорник Јован Радоњић вршио је дужност одлично, у којој је дужности и остао.

Мјесне власти као и народ највећом вољом и одушевљењем заузимају се за напредак школе, што им слижи за похвалу и школи за напредак.

Мјесне школске власти моле, да им доњо-загарачка општина помогне у подизању новог школског здања, као што су с њима при подизању доњо-загарачке школе, цркве и др. општинских радња.

Опћа примједба.

Мјесне власти и народ са најљепшом вољом брину се и старају за напредак школе, што су показали очигледно подизањем нове школе по плану глав. школ. надзорништва. Због чега нијесам чинио примједбе на старој школи — приватној кући једног добротвора.

Б Е С Ј Е Д А

коју је говорио на Илим-дан Василије Вукошић, парох Барски, приликом освешћења ново обновљене цркве св. Илије у Мркојевићима.

Благочестиви Хришћани!

Међу многим народима у свијету, који се радо и са особитим задовољством сјећају своје сјајне прошлости, који се са негдашњом славом својом диче и поносе, који су сачували своје име народно кроз толико вијекова усред свјетских покрета и бурних времена, и који су срећни и богати са дјелима својих врлих предака, којима се хвале и поносе, и која дјела другима за углед износе и показују, — међу њима и српски је народ на толико срећан, да и он може у славној својој прошлости наћи утјехе, поноса и сјајности своје.

Србин је срећан, да се и он може поносити и хвалити са витешким и знаменитим дјелима својих неумрлих ђедова и прађедова, који су и срцем и душом тежили за слободом народном, за побожношћу и просвјетом у народу своме. Србин имаде славне и великољепне своје задужбине, које му засвједочавају негдашњу моћ и богатство њиховијех предака, и које су задужбине толико вијекова очувале народу прађедовску вјеру свету и народност његову. Па баш и у оно вријеме када је Србину опака судба са свију страна грозно пријетила, да ће га с лица земље збрисати или у друге народе претрпити, тада су његове задужбине прађедовске Србина кријепиле и снажиле, па и дан данашњи оне дух народни кријепе и народним га осјећајима питају и залажу! Србин је својом истрајношћу и побожношћу показао цијелом изображеном свијету, да у њему обитава храбар и одважан дух народни, озбиљан и поштен карактер своје древности, и силно и пламено осјећање према народној самосталности и слободи.

Па као год што могу други народи, исто тако и српски народ може изаћи на видик у свако вријеме са својим знаменитим и славним мужевима и њима се са поносом и чашћу пред свијетом похвалити.

Овај малени дио земље, негдашње српске величине, истргнуо је некад, давно из законитих наручија отимач насилно, крваво, отео је; у ланце окувао и одвео у ропство. Ова племенита земља, која је у себи примала своје краљеве и царе, одјевене порфиром са владалачким скиптром у руци, одвукао је гологлаву по прабини насилник, обукао је стидом и опасао камџијом, а напојио чемером. Црна плоча покривала је гроб слободе пет вијекова.

Сва величина српска утонула је била у тајну мрачности, само од величине сјаја Душановог сијао је зрак слободе са свете планине Ловћена, српскога Сиона.

Тамо, тамо горо не угаси се пламен слободе Србинове, но оста чврст, те се о њему разбише сви вали азијатски, а тај неугасиви зрак просијаваше кроз таму, која бијаше застрла српско небо, све док се не претвори у пламен, из кога ниче слобода с крвљу српскијех витезова палих за слободу.

Из такве скупљене крви никла је и слобода овог нашег убавог црногорског Приморја.

Давно је то било, када је неумрли и велики муж Владика Данило, основатељ срећно владајуће Куће Петровић-Његоша, кушао да ову земљу дигне из ропства; но није могао сам, јер као што вели наш бисерни „Горски Вијенац“ био је:

„Сирак тужни без ниђе никога,
Једна сламка међу вихорове.“

Па не могући остварити за онда ту свету своју замисао, блаженопочивши Владика Данило оставио је на аманет својим достојним потомцима, који су је вјерно испунили; јер потлачени дух балканских народа, озарен блаженим сјајем Љубенске свјетлости, пробуди се, стресе ланце ропства и поче живјети новим животом, тада, Благодестиви Хришћани, мач Његовог Височанства нашег Премилостивог Господара Књаза Николе I-вог и храброст Његова и његових јуначких Црногораца дигоше из гроба слободу ове земље; па поред многих цркава и манастира на ново подигнутијех и из рушевина обновљенијех, подиже и овај свети храм, некадашњу саборну Цркву Мркојевицког племена, у славу светога пророка Илије, те се послѣ много година данас на ново освјешта и у њој принесе се бескрвна жртва на славу Богу.

Љубазни Хришћани! Да нам не би данашња светковина била само од тренутне и пролазне вриједности, већ да нам остане вазада у пријатној урпомени, нужно је да овом приликом бацимо један поглед на нас саме, који данашњу светковину елајимо и на наш одношај према овом дому Божијему:

Црква је огледало вјерске свјетлости сваког народа; она треба да је и огледало сваког појединог Хришћанина, који сви скупа сачињавају једно духовно тијело — цркву Божију на земљи. Зато сви апостол Павле и пита Хришћане у својој посланици на Корићане: „Зар не знате (вели) дасте ви Црква Божија и да дух Божи живи у вама (1. кор. 3. 16.)

Па кад то, љубазни Хришћани, знамо, онда знамо колико смо се дужни старати да очистимо нашу душу од сваке моралне нечистоте, да украсимо наше срце хришћанским врлинама, те да обновимо цијелу нашу унутрашњу природу, да буде достојан храм Духа светог, — који нас је у тајни крштења за своје обиталиште осветио и за вјечни живот препородио. А даби смо то што лакше постигли, нема поузданог средства, но да се уредно одазовемо гласу матере цркве, која нас позива да у дане неђељне и празничне ревностно долазимо у свети Храм на службу Божију. Јер ово је мјесто гђе се ми сви скупа као једна духовна породица једног општег Оца скупљамо и милости од Њега просимо; ово је мјесто гдје се чита и проповиједа слово Божије, које нам дух узвисује и срце облагорођује; ово је мјесто, гдје се учимо дужностима, које имамо као хришћани према Богу и ближњима, као грађани према владоцу и отаџбини; ово је мјесто гдје се непрестано понавља успомена оне божанствене жртве, коју је Господ наш Исусе Христос за спас цијелог рода човјечијег на крсту примио; ово је мјесто, гдје се ми најбоље можемо спремити за вјечност, на коју смо као хришћани по благодати Божјој позвани. Па знајући све то воља да дубоко у срце урежемо ријечи пророка Давида: „Господи возљубих благољепије дому твојего и мјесто селенија слави твојеја.“

А сада, љубазни хришћани! са овог светог мјеста помолимо се Богу и светом пророку Илији, да сачува нас у овом светом храму од сваке непогоде од свију видљивих и невидљивих противника; да га учини неисцрпивим извором божанствене благодати своје, а изгубљено стадо овог Светог Храма обрати са странпутице на први пут, да их озари свјетлошћу Јеванђелске науке своје и приброди изборноме стаду своме, да путем заповиједи Његових иду и пресвето име његово навијеке славе. Амин.

Ц Р К В Е Н И Г Л А С Н И К.

Дочек Њ. К. В. Књаза Бугарског у Цетињском Манастиру. У понедјелник у 11 сати Њ. В. Господар дошао је у Дворац Престолонашљедника да прихвати Њ. К. Височанство, и одвео га је у Двор. Међу тијем свита Њ. К. Височанства и наши великодостојници и дворске даме заузимали су мјеста у манастирској цркви по програму. Чиновништво и остали народ заузимали су манастирске просторије, и све просторе испред манастира.

Његово Високопреосвештенство г. Митрополит Хади-Сава, у потпуној архијерејској окрузи, с крстом у руци, окружен многобројнијем свештенством, с литијама и чирацима, чекао је Њ. К. Височанство на вратима манастирске авлије. Уз звоњење са дворске и манастирске цркве, праћена одушевљењем усклицима народа, Њихова Височанства и Њихове Свјетлости дошли су пред манастир у колима. У првијем колима били су Њ. В. Књагиња Милена, Њ. К. В. Књаз Фердинанд, и Њ. В. Књаз Никола; у другијема Њ. В. Књагиња Ана Батенбершка и Њ. В. Престолонашљедник Књаз Данило; у трећијем колима Њ. С. Књагињица Ксенија, Њ. В. Књаз Ф. Јосиф Батенбершки и Њ. С. Књаз Мирко, па личне свите Њиховијех Височанстава. Пошто су све Високе Особе пољубиле крет, којијем их је дочекао Високопреосвештени Митрополит, окропивши их освећеном водицом, Његово Високопреосвештенство поздрави Њ. К. Височанство Књаза Фердинанда бесједом, коју доносимо на првом мјесту.

Па су Високе Особе с литијом уведене у цркву, гдје је одма отпочело благодареније са многољетијем.

Послије богослужења Њихова Височанства испраћена су била трајнијем клицањем одушевљена народа до Двора.

Босанско-херцеговачка црква. — У својој сједници од прошлог четвртка Св. Синод Васељене Патријаршије расправљао је питање о уређењу босанско-херцеговачке цркве. Одређена је једна комисија, састављена од г. г. Митрополита: Амасијског, Писидијског и Родоског, да проучи

предлог новогa статута ове цркве, који су израдили и поднијели своје мишљење о овом питању Св. Синоду на ријешење.

Објава. — Мића Срдов из Комана прије неколике године отумарао је у свијет, и прије поласка свога оћерао је од себе своју супругу Борику, кћер Перише Николића из Загарача, без да је противу ње ишта изнио, што би је могло окривити. Пошто Борика већ губи сваку нада на повратак свога мужа и на продужење брачног им сажитија, то пријавила се с молбом, да се ослободи од брачне везе са Мићом.

За то овијем позива се речени Мића, да се најдаље до 1. Октобра тек. године пријави у канцеларију Митрополије ове ради ријешења његове парнице са Борицом. Не дође ли Мића до вишереченогa рока, онда ће се Борика ослободити од брачне везе са Мићом на његову штету.

Издато из канцеларије Митрополије Црногорске.

Број 758.

Цетиње, 26. Јунија 1898.

ШКОЛСКИ ГЛАСНИК

NACIONALNA
BIBLIOTEKA A. V. A.
CRNE GORE ĐURĐE
СРПНОЈЕВИЋ

Који од к. ц. питомаца нијесу још поднијели Министарству Просвјете увјерење о раду, успјеху и владању у прошлој шк. години, нек то учине најдаље до краја овог мјесеца, у противном случају губе стипендију, као год и они, који нијесу положили испит с довољнијем успјехом.

Цетиње, 2 августа. 1898.

Бр. 696.

Министарство Просвјете и Црквенијех Послова.

ШКОЛСКА ОБЈАВА.

Предавања у К. Ц. Државној Гимназији на Цетињу почињу идуће 1898—9 године 1 септембра.

Уписивање ученика бива у канцеларији гимназијске Управе 28, 29, 31 августа од 9—12 сати прије подне.

У први разред Гимназије примају се они ученици, којима није мање од 10 ни више од 15 година, који су свршили четврти разред основне школе најмање с добријем успјехом из свију обвезнијех предмета, и који уз то издрже пријамни испит.

Сваки ученик дужан је донијети крштеницу и свједоџбу. Без тога се не може ниједан уписати, а тако исто не може се уписати преко другог.

Ученици бета-лијех разреда дужни су при упису показати школеко свједочанство од потоње године.

Послије одређеног времена неће се нико примити.

Сваки ученик, који жели посјећавати ову гимназију, дужан је имати важа *уредно* прописано одијело и то *два пара горњег*: 2 џамадана с рукавицама, 2 гаће, 2 докољенице и довољан број бијелог рубља и чарапа. Џамадани нек су од добре *просне* црвене свите, која не плави, само са по 3—4 црна гајтана, без пуца; плаве гаће од раше или свите, која не плави. Од обуће сваки мора имати уредне цревље; опанке могу ученици носити само кад је суша. Сваки мора имати горњи огртач — капут за зимско доба.

Без горе споменутог нек се не пријављује ниједан ученик ни нови, ни досадањи.

Цетиње, 12 августа 1898.

Управа Гимназије.

ШКОЛСКА ОБЈАВА.

Предавања у К. Ц. Богословско-Учитељској Школи на Цетињу почињу идуће 1898—9 школске године 1 септембра.

У ову школу примају се младићи православне вјере, који су свршили четири разреда гимназије и имају свједочанство првог реда.

Ученици уписују се у ову школу 28, 29, 31 августа. Уписивање бива у канцеларији ректората од 9—12 сати прије подне.

При упису дужан је сваки ученик показати свједочанство од потоње године учења.

Цетиње, 12 августа 1898 г.

CRNOJEVIĆ

Ректорат Бог.-Учитељске Школе.

(О преоптерећивању ученика) — изјављује се у „D. Medizinal-Ztg“ неки лијечник овако: Није оно, што школа тражи, само по себи одвише, него су дјечаци живећи наопако само с великом муком врени, да задовоље захтјевима школе, премда су ти захтјеви знатно мањи, него су били у пређашња времена. Родитељи допуштају обично дјеци, да живе онако, како се никако не слаже с успјешним поласком школе. Младеч полазећи у врло млађахној доби казалиште, концерте, циркусе итд., она залази и кондитораје, крчме и друштва; у кратко она се од посла одвраћа најразличнијим и не увијек најприкладнијим забавама тако, да јој за рад мањка вријеме, а љубав се изгуби к озбиљној науци. К тому долази још једна главна погрјешка — касно лијегање. Може ли се од тако узгојене дјече очекивати душевна и тјелесна свјежест, какову школа свим правом захтјева? Она долазе полуснена и невесела у школу, одсједе онђе своје сате с мало пажње, проклињу у себи свако силовито учење, трпе од главобоље, ложе праве домаће своје задаће, добивају рђаве редове, а конач свему тому јест — јадиковање цијеле обитељи, да школа преоптерећује миљенке њихове. Тому кривом извоју треба енергички на пут стати,

Полазак казалишта и концерта треба допустити једино зрелијој младежи. а и њој само изнимице и строго пазећи на избор казалишнога комада. У друштву у опће не припадају дјечади, а ученици највишега разреда само у посве изнимним приликама. Тако исто треба да су им и врата гостионице закључана. И код куће нека им је апсолутно забрањено свако уживање жестоких пића барем до највиша два разреда, а послје само у врло маленом квантуму. Погубност уживања спиритуоза у младеначкој доби позната је; дух и тијело слаби се њима, те се чине неспособнима за сваки устрајни рад. Дјеца морају да рано лијегају; њихов организам, који се развија захтијева много мира, ако хоће да успјешно ради тјелесно и душевно. С тога мреба мале ученике слати у постељу већ у 8 сати, па ни они највиших разреда не би смјели нигда послје 9 сати лијегати. Према тому пустимо већ једном питање о преоптерећивању, па узгајајмо дјепу према захтјевима хигијене. Тада ће тужбе данашње уморне, блазиране и алкохолном отроване дјеце с њиховим незрелима идејама доскора нестати, те ће у школи опет владати свјез и весео дух. „Napredak.“

О испитима. — Руски лијечник Др. Игњатијев изјављује, да су испити веома убитачни по здравље ученика, јер не само да задају посла и зноја, него слабе и отимљу тјелесну јакост. За вријеме испита губе ученици попријеко до 79% на тежини. У вишим разредима опажено је, да ученици јаче осјећају шкодљиви дојам испита, него у нижим. Сваки ученик губи 3½ до 5 фуната. Др. Игњатијев закључује из тога, да испити веома шкоде младеначком организму, спречавају редовној пробави хране, а највише напињу моздане ћелије, који након мревелице напетости слабе и отупе. — Тек сада долазе људи на то!

РАЈСКИ АРХИВ
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

К Њ И Ж Е В Н И Г Л А С Н И К.

Штампарија и лист у Никшићу. Ко је прије 26 година имао прилику проћи кроз Никшић, па прочита горње ријечи у натпису, чисто би стао двесумити: да ли је заиста могуће, да у оном Никшићу, у којем у години 1872 и послје до рата не бјеше готово писменог човјека, а камо ли школе, да данас постоји штампарија, па још се и лист издaje? Сјећам се за вријеме турског господарства жалосног стања те вароши и цијеле околине, гдје осим нешто у подграђу све бјеше пусто, необрађено, запустшено, а данас, послје неких 20 година, видимо савршену промјену: некадашња пустиња кипти раднијем свијетом, све је то лијепо узрађено, видиш на све стране села, дворове, цркве. Колико се напредовало, може се судити по томе, што у вароши и околини Никшићској ове ће године бити 7—8 школа. К овоме културном напретку ево се придружи још и уређење акционарске једне штампарије, у којој се штампа и један лист — „Невесиње.“ Пред нама је већ више бројева овог листа. Морамо признати, да је лист међу осталом својом браћом стекао најлепши глас не само у нашој домовини, него и страном свијету. Да не би наши на све племенито одушевљени Никшићи малаксали, дужност је и наша, да сваки, који само

може, помогне нашој браћи Никшићима, претплативши се на лист „Невесиње.“

Цијена: За Црну Гору на год. фиор. 4., на по године ф. 2., на четврт године фиорин 1.

За Аустро-Угарску, Босну и Херцеговину на годину фиорину 6., на по године фиорина 3.

За све остале земље на год. 20 франака у злато; на по године 10.

Књижевни радови Архимандрита Н. Дучића. Књ. 5. Биоград 1898. Страна 370. Цијена 2 динара.

У овој књизи налазе се ови радови: Хришћански брак; Примједбе на пројекат закона о црквенијем властима у Краљ. Србији; Импровизације при претресу закона о цркв. властима у Народној Скупштини; Упоређење новог закона о цркв. властима са законом од 1862 г; Извјештај Главн. Просв. Сав. о уџбенику Хришћанске светиње; О цркви у Кривој Ријечи и Кажетину; О цркви (сада џамији) и гробу Св. Димитрија у Солуну; Приказ историје Карловачка Владичанства; Рецензија о Српској Архијепископији и Пећској Патријаршији; Извјештај Мин. Просв. о испитима у Биоградској Богословији за год. 1891—2; Приказ Шематизма Правосл. Епарх. Боко-Которске; Немањина најстарија црква; Које су године спалене мошти Св. Саве; Приказ службе Св. Петру Цетињском; Петров манастир у требињском Горњем Пољу; Беседа у Нишкој Саборној цркви; Беседа у Биоград. Саборној цркви; Поздравна ријеч при повратку Митр. Михаила; Беседа на свеч. скупу Краљ. Академије.

Од овијех радова *Хришћански брак* и засебно је издан. Црквено-богословески ауторитети, као што су покојни Митрополит Михаил и Др. Милаш, Епископ Далматински, врло су се повољно изразили о овоме дјелу.

Черногорскій Владыка Петръ I. Лазаря Поповича. Кіевъ. Типографія Императорскаго Университета Св. Владимира. 1897 г. Цѣна 70 коп. съ пересылкою. Изъ журнала „Труды Кіевской д. Академіи.

Ово је дјело посвећено нашем Високопреосвештеном Госп. Митрополиту Митрофану.

У своје вријеме јавили смо, да је ово дјело савјет Кијевске Дух. Академије наградио. Писац је овдје прикупио лијепог материјала, који је од прије био више или мање познат, а и сам је придодао, те нам лијепо освијетлио ову веома знатну личност у нашој историји. Тек пошто и друге наше историјске личности — владари буду на овај начин у поједињем монографијама описани, моћи ће се приступити к писању ваљане историје наше домовине. За то рад нашег младог академика-професора заслужује похвалу. При крају је писац придодао 15 писама.

Изишао је 23 бр. **Бранкова Кола** са овом садржином *В. Јагић — V. Јагић* старац Бранко Бранчић. *Сулшанија* (по Хаму) Змајова. *Поп Ђира и поп Стѣра* приповијетка Стеван Сремац. *Љубомора* Даница Бандић. *Зласто и част* роман — Otto M. Moeller. — *Montenegrina* — И. Руварац. — **Ковчежић** — књижевне биљешке — позориште. —

„Бранково Коло“ излази сваког четвртка. Цијена је листу за Аустро-Угарску, Босну, Херцеговину и Црну Гору на год. 5 фор. на по год 2.50 н. на четврт год. 1 ф. 25 н. (за ђаке 3 ф. 50 н. годишње, 1 ф. 75 н. на по године.) Новац из Црне Горе шаље се *Администрацији „Бранкова Коло“ у Ср. Карловцима.*

Школски Музеј у Биограду. I извјештај за 1896, 1897 и 1898 год. Саставио Д. Ј. Путниковић учитељ, управник Школског Музеја. Биоград, штампано у државној штампарији краљевине Србије 1898.

ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ.

Српском читалачком свијету!

Ми Срби у Босни и Херцеговини имамо врло мало подузетних људи, који би се у народу заузели око растурања корисних књига, а још мање оних, који би жртвовали труда и трошка око издавања оваких књига.

Данашње прилике нашега српскога народа потврђују, да је он постао способан за озбиљније размишљање о своме напретку и народној просвјети, која је код нас још на доста ниском степену.

Као раденици на пољу народнога напретка, позвани су сву они, да у овоме подузећу заједнички учествују, који могу својим радом допринијети на подизање зграде народне будућности. — Да би и ми што-год привриједили напретку српскога народа.

Српску забавно-поучну библиотеку,

која ће излазити свако осам дана у свескама од једног табака.

Пошто је овој „Библиотеци“ задатак, да прикупља и на свијет издаје све оно, што ће народу бити од користи и у чему ће сваки моћи наћи зреле душевне хране, којом ће оснаживати своје родољубиве српске осјећаје, — то се надамо, да ће овај наш посао наћи повољна одзива, а да се лакше свакоме одазвати и претплатити, ставили смо цијену за једну свеску само 10 новчића.

У овој „Библиотеци“ издаваћемо најодабраније приповијетке, романе и путсписне црте припознатих српских и страних писаца, даље српске народне умотворине, и то: народне пјесме, приповијетке и обичаје.

Ово наше предузеће започињемо са приповијеткама из мухамеданског живота познатог српског приповједача Бранислава Ђ. Нушића :

„Рамазанске вечери.“

Бранислав Ђ. Нушић, краљевско-српски консул у Серу (Серезу), у Турској, у данашње вријеме заузима врло угледно и прво мјесто међу српским приповједачима.

Ових приповиједака има десет, а изнијеће око 10 штампаних табака (т. ј. 10 свезака „Српске забавно-поучне библиотеке“), те ће тако стати читаво дјело само 1 фор.

Отварамо претплату за сад на 10 свезака, а у своје вријеме продужиће се претплата на даље свеске, али ће се продавати и претплаћивати и поједине свеске. Чим ово дјело буде довршено, одмах ћемо наставити друго дјело, за које ћемо се унапријед побринути, те тако продужити редовно издавање „Библиотеке.“

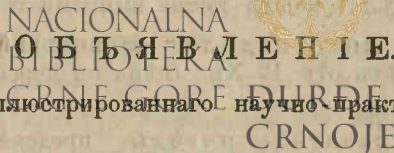
Позивамо сву ону г., који имају у народу уплива, да се заузму око сакупљања претплате, а од нас ће добити поред захвалности и шести примјерак на дар или новац за њ.

Рок претплате је до конца августа 1898., јер ће тада „Библиотека“ почети излазити.

Ко се претплати на 10 свезака, добиваће их преко наших скупљача о нашем трошку, а редовни наши претплатници добиваће при свршетку свакога дјела за њ лијепе корице — бесплатно.

У Сарајеву, 1. августа 1898.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића.

Объ изданіи иллюстрированнаго научно-практическаго популярнаго журнала „ДЪЛО.“

Съ 1898 года журналъ „Дѣло“ вступитъ въ пятый годъ изданія. Четырехлѣтняя практика показываетъ, что въ Россіи существуетъ большой спросъ на научно-практическія свѣдѣнія. Поэтому, съ разрѣшенія г. Министра Внутреннихъ Дѣлъ, съ 1898 года цѣна журнала „Дѣло“ повышается до 2 рублей въ годъ, приче́мъ размѣръ журнала значительно увеличится.

„Дѣло“ въ 1898 году будетъ выходить по слѣдующей программѣ:

1) Изобрѣтенія. 2) Успѣхи наукъ и ихъ примѣненія къ практической жизни. 3) Практическія свѣдѣнія по гигиенѣ, предупрежденію и лѣченію болѣзней. 4) Домъ, садъ, огородъ, поле. 5) Дѣтскія игры; новыя книги; смѣсь; справочный отдѣлъ. 6) Относящіяся къ тексту рисунки. 7) Объявленія. 8) Бесплатныя приложенія.

Съ 1898 года примутъ участіе много новыхъ сотрудниковъ. Кромѣ оригинальныхъ статей, будетъ даваться отчетъ обо всѣхъ текущихъ новостяхъ, появляющихся въ русской и иностранной литературѣ.

Какъ и прежде, подписчики журнала „Дѣло“ имѣютъ право обращаться въ редакцію за всевозможными справками и разъясненіями, прилагая три 7-коп. почтовыхъ марки для отвѣта простымъ письмомъ и четыре такія же марки—заказнымъ. На запросы, имѣющіе общій интересъ, отвѣты будутъ печататься въ журналѣ. Для наведенія всякихъ справокъ и сообщенія свѣдѣ-

твѣи на запросы съ ноября 1897 г. Редакціей приглашено опытное лицо. Въ Парижѣ порученія редакціи будетъ исполнять агентство *F. Marceyrou et J. Schreter*, а въ Лондонѣ *The International Mercantile Association*, которыя берутся доставлять изъ-за границы всевозможныя вещи, беря на себя всѣ хлопоты по очищенію пошлинами и даже доставку на домъ во всѣ города Россійской имперіи.

За 4 года изданія редакціей дано много тысячъ такихъ отвѣтовъ и получено множество благодарностей. Жители провинціи, по необходимости, руководятся лишь газетными рекламами и весьма часто пріобрѣтаютъ вещи негодныя и у недобросовѣстныхъ фирмъ, — Редакція указываетъ лишь фирмы, на которыя можно положиться, и предметы, дѣйствительно полезныя. Важны также разъясненія разныхъ практическихъ вопросовъ, наприм., что выгоднѣе (при извѣстныхъ условіяхъ) — локомобиль, вѣтряный или водяной двигатель? Какое изъ нѣсколькихъ сочиненій по вопросу лучше? Какой сѣвооборотъ завести? и т. д. и т. д.

Желающіе ознакомиться съ характеромъ журнала „Дѣло“ могутъ пріобрѣсти его за одинъ изъ предыдущихъ годовъ (есть полныя экземпляры за годы 1894—97, цѣна одинъ рубль за годъ съ пересылкой). Съ 1898 года журналъ „Дѣло“ сохранилъ тотъ же характеръ, но будетъ увеличенъ и улучшенъ, причѣмъ особое вниманіе будетъ обращено на упрощеніе изложенія, безъ ущерба для точности и ясности.

Изъ редакціи „Дѣла“ можно также выписывать:

1) „Указатель дней недѣли“, замѣняющій по обоимъ стилямъ, календарь на 2,200 лѣтъ отъ Р. Хр. (цѣна съ пересылкой 1 рубль). Соч. Др. М. Глубоковскаго.

2) Стѣнной указатель по годамъ, предсказывающій погоду за нѣсколько дней впередъ. Др. М. Глубоковскаго. Высылается за три 7 коп. почтовыя марки.

3) Гигіена голоса. Для артистовъ, учителей, учениковъ и любителей пѣнія, ораторовъ и проповѣдниковъ. Составилъ Др. М. Глубоковскій, врачъ при Императорскихъ московскихъ театрахъ. Сочиненіе одобрено Ученымъ Комитетомъ Министерства Народнаго Просвѣщенія и Учебнымъ при Св. Синодѣ. Цѣна съ перес. 1 руб. 20 коп.

Адресъ редакціи: Москва, Самотецкая Садовая, д. № 245. Иногородные могутъ адресовать просто: „Москва. Журналу „Дѣло“, такъ какъ подробный адресъ Почтамту извѣстенъ.

Сообщеніе для любителей знанія. Въ послѣдніе годы все болѣе упрочивается сближеніе Славянъ между собою. Однимъ изъ лучшихъ средствъ для этой цѣли можетъ служить ознакомленіе съ русскою литературой, и теперь представляется особый случай:

1. Можно за полцѣны пріобрѣсть журналъ Наука и Жизнь за годы 1891, 92, 93 и 94, каждый годъ содержитъ 104 печатные листа съ 300—400 гравюръ въ текстѣ, составленномъ извѣстнѣйшими русскими популяризаторами. Министерствомъ (русскимъ) Народнаго Просвѣщенія жур-

наль одобренъ для среднеучебныхъ заведеній. Для самообразованія онь очень полезень. Цѣна за годъ. 2 р. 50 коп. (вмѣсто 6 рубл.) съ пересылкой за границу.

1. Иллюстрированный популярно-научный журналъ Дѣло распродается за годы 1894, 95, 96 и 97. Программа та же, что и журнала Наука и Жизнь. Цѣна съ пересылкой по 1 р. 50 коп. за годъ:

Адресъ для всѣхъ сношеній: Москва Россія Moscow Rus-іe. Журналу Дѣло.

Деньги можно высылать франками, марками, или гульденами, а всего лучше переводомъ на какой либо московскій банкъ (напр., Ліонскіи кредитъ).

Ред. издат. Dr. M. H. Глубоковскій.

МОЛБА.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE
DURĐEVIC

Почем сам најерад превести с руског језика на српски књигу „Черногорскій владыка Петръ I,“ — мој академски рад, то најучтивѣје умољавамъ све моје добре другове и пријатеље, — нарочито свештенике и учитеље, да би извољели послати ми каквих-год јавности непредатих писмених података или усмених предања о Петру I-ом, како бих још потпуније могао описати мученички, али свијетли живот и рад овог великог Божијег угодника. Надам се да ће ми ваш добри отзыв учинити, да књигу (која ће изнијети до 12 штампаних табакâ) што прије предам у штампу. Још у напријед захваљујући вама на лијепој услузи, остајем ваш стални друг и поштовалац

Цешине.

Л. Поповић, професор.
